

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Obor: Učitelství pedagogiky pro střední školy a vyšší odborné školy

Diplomová práce

Bc. Miloslav Schwarz

**SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY PŘI VÝCHOVĚ A
VZDĚLÁVÁNÍ V PROSTŘEDÍ SŠP ROOSEVELTOVA
OLOMOUC**

Vedoucí práce: **PhDr. PaedDr. Václav Klapal, Ph.D.**

OLOMOUC 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že přiložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem samostatně vypracoval. Použitá literatura a další zdroje, z nichž jsem při své práci čerpal, jsou v textu citovány a jsou společně uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím, aby byla diplomová práce použita pro studijní účely v rámci Univerzity Palackého v Olomouci.

V Olomouci 30. 3. 2015

Bc. Miloslav Schwarz

Poděkování

Upřímně děkuji PhDr. PaedDr. Václavu Klapalovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za trpělivost, přínosné konzultace, cenné rady, vstřícný a povzbuzující přístup.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Miloslav Schwarz
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. PaedDr. Václav Klapal, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Spolupráce školy a rodiny při výchově a vzdělávání v prostředí SŠP Rooseveltova Olomouc.
Název v angličtině:	Cooperation between schools and families in education and training at Secondary polytechnic school Rooseveltova Olomouc.
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je zjištění, jak vidí problematiku komunikace rodiny a školy ve výchově a vzdělávání jednotlivé skupiny dotazovaných (ověření funkčnosti stávajících komunikačních toků, pojmenování překážek v rámci komunikace mezi školou a rodinou, zjištění možností nových komunikačních kanálů, možností zkvalitňování komunikace).
Klíčová slova:	Komunikace, spolupráce, škola, střední škola, rodina, výchova, vzdělávání, učitel, student, žák, odborná výchova
Anotace v angličtině:	The aim of this thesis is to find out how they see the issue of communication between families and schools and the education of different groups of respondents (verify the functionality of existing traffic flows, naming obstacles in communication between school and families, finding possibilities of new communication channels, the possibility of improving communication).
Klíčová slova v angličtině:	Communication, cooperation, school, secondary school, family, education, teacher, student, training

Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Dotazník pro žáky Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci</p> <p>Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče žáků Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci</p> <p>Příloha č. 3: Dotazník pro učitele Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci</p>
Rozsah práce:	90 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah:

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Definice základních pojmů	11
1.1. Rodina – význam	11
1.1.1. Historie rodiny	12
1.1.2. Funkce rodiny	14
1.2. Škola a její funkce	17
1.2.1. Osoba učitele	18
1.2.2. Žák střední školy	20
1.2.3. Specifika středního odborného (učňovského) školství	21
1.3. Spolupráce a komunikace	24
1.3.1. Komunikační prostředky mezi školou a rodinou	25
1.3.2. Komunikační prostředky v prostředí Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci	27
1.4. Výchova a vzdělávání	28
PRAKTICKÁ ČÁST	
2. Úvod k praktické části	31
2.1. Metodologie praktické části	31
1) Stanovení výzkumných otázek	31
2) Etapizace prací	32

3) Použitý prostředek šetření – dotazník	32
4) Výzkumný vzorek	34
5) Analýza výsledků a odpovědi na výzkumné otázky	36
5.1. Spolupráce školy a rodiny jako možnost ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí	37
5.2. Způsob výběru školy/oboru studia	39
5.2.1. Závislost výběru školy/oborů studia na jejich prezentace	40
5.3. Úroveň zájmu o školu/obor studia	41
5.4. Důvěra vůči učiteli	43
5.5. Úroveň a způsoby komunikace v rodině	45
5.5.1. Kvalita komunikace v rodině obecně	45
5.5.2. Komunikace v rodině o tématech, týkajících se studia	46
5.6. Úroveň a způsoby komunikace mezi školou a rodinou	49
5.6.1. Způsoby komunikace mezi školou a rodinou v případě problémových situací	54
5.6.2. Hodnocení stavu spolupráce mezi školou a rodinou ze strany respondentů dotazníkového šetření	57
5.7. Odpovědi na výzkumné otázky	60
6) Interpretace výsledků	65
7) Doplnující rozhovory s pracovníky školy	70

7.1. Rozhovor s psycholožkou	71
7.1.1. Závěr rozhovoru s psycholožkou ve srovnání s ostatními respondenty	72
7.2. Rozhovor s vychovateli Domova mládeže (vedoucími mimoškolních aktivit)	73
7.2.1. Závěr rozhovoru s vedoucími mimoškolních aktivit ve srovnání s ostatními respondenty	77
Závěr	78
Seznam zkratk	80
Seznam tabulek	80
Seznam grafů	80
Seznam literatury	81
Seznam příloh	84

Úvod

Komunikace a spolupráce jsou klíčovými aspekty úspěšného společného soužití lidí, prostředkem dalšího rozvoje společnosti. Spolupráce školy a rodiny by ruku v ruce s komunikací měla být podkladem ke zkvalitňování vzdělávání a výchovy současné mládeže. Avšak faktory, které v dnešní době oba tyto vztahové a informační toky ovlivňují, se formují nejen z pozic společenských a vztahových, ale masivně jsou ovlivňovány také ekonomickými a politickými tlaky, které na obě zúčastněné strany působí.

Jako pedagog, stejně jako rodič si uvědomuji, jak může být prostředí školy, rodinné prostředí a spolupráce školy s rodinou důležitá pro další formování postojů mladého člověka vůči svému okolí i sobě samému. Obecně, jak se jedinec ve společnosti chová, takové odezvy se mu dostává a na základě toho se zařazuje v rámci společnosti na určité místo. Rodina je první společenská formace, která na dítě působí. Rodina dává základ našemu budoucímu jednání, z rodiny si odnášíme první poznatky o mezilidských vztazích a jejich důležitosti. Podle těchto svých zkušeností jednáme dále v rámci společenských skupin, ať už jsou to vzdělávací zařízení, mimoškolní zájmové skupiny, přátelé, partnerské vztahy, apod. Škola, nebo lépe vzdělávací zařízení jdou ze své podstaty ruku v ruce s rodinným prostředím a až spolupůsobení obou těchto vlivů dává mladému člověku obraz o jeho jednání, o příčinných souvislostech určitých forem jeho jednání. Společný vliv rodinného a školního prostředí na rozvoj osobností mladých lidí, utváření názorů a upevňování postojů je pro dítě a následně mladého člověka neoddiskutovatelnou formující silou. A právě tento fakt mne přivedl k myšlence zpracovat diplomovou práci právě na téma věnující se spolupráci a komunikaci rodiny a školy při výchově a vzdělávání. Jako cíl práce jsem si vytýčil navrhnout možnosti, jak tuto spolupráci zlepšit. Vzhledem k tomu, že jsem učitelem odborného výcviku na Střední polytechnické škole Rooseveltově v Olomouci, zacíлил jsem svou pozornost na tuto školu a její prostředí ve vztahu k uvedenému tématu.

Věřím, že možnost zabývat se touto problematikou v rámci školy, na které sám pracuji, mi pomůže vidět téma spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou v oblasti vzdělávání a výchovy z několika nových úhlů a že poznatky vyplývající z této práce mi mohou pomoci rozšířit mé profesionální pedagogické kompetence ve prospěch žáků, kteří Střední polytechnickou školu Rooseveltova v Olomouci navštěvují.

Diplomová práce je funkčně členěna do dvou částí. V teoretické části se věnují definování a vysvětlení některých důležitých pojmů, mající souvislost s předmětem diplomové práce. V praktické části diplomové práce se věnují výstupům z provedeného dotazníkového šetření v prostředí Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci a jejich hodnocení v rámci předem stanovených výzkumných otázek. Doplněním diplomové práce jsou potom rozhovory s vybranými pracovníky uvedené školy, kteří ze svých pracovních pozic dávají možnost na zkoumanou problematiku nahlédnout z méně obvyklých úhlů.

Obecně pokládám za problémy mé diplomové práce tyto:

1. Je spolupráce školy a rodiny na takové úrovni, aby pomáhala výchově a vzdělávání na SŠP?
2. Kde jsou největší problémy ve spolupráci rodiny a školy?
3. Jak pociťují spolupráci rodiny a školy sami žáci?
4. Jsou mezi učiteli teoretické části a učiteli odborného výcviku rozdíly v přístupu k žákům?
5. Mají na spolupráci rodiny – školy, potažmo žáků – školy vliv okolnosti výběru školy?

TEORETICKÁ ČÁST

1. Definice základních pojmů

První z kapitol teoretické části diplomové práce si klade za úkol objasnit některé stěžejní pojmy, se kterými bude v rámci práce dále pracováno.

1.1. Rodina - význam

Rodina je základní jednotkou lidské společnosti. Je přirozeným prostorem pro vznik nového života, prostředím pro prvotní zkušenosti dítěte o vztazích s druhými lidmi. Rodina je prvním interakčním prostředím, ve kterém si dítě osvojuje základní principy fungování mezilidských vztahů. Rodina je také prostorem, v němž se stýkají různé generace a kde dochází k předávání hodnot. Jen ve stabilní, vztahově zdravé rodině může dítě nalézt vhodné vzory chování a jednání, které mu budou základem pro jeho vlastní bytí v rámci společnosti.

„Rodinou se rozumí společenství lidí, svazek dvou rovnoprávných partnerů, malá sociální skupina či buňka, společenská jednotka, která vzniká na základě manželského a pokrevního svazku a představuje komplex specifických vztahů mezi mužem a ženou, mezi rodiči a dětmi, rodinou a společností“. (Kolektiv autorů katedry pedagogiky PdF OU, Pedagogika I. 1993, s. 53)

Rodina je základní sociologickou jednotkou, v níž se odehrávají vztahy a jevy nezbytné pro prvotní socializaci dítěte. *„Z hlediska sociologického je (rodina) formou začlenění jedince do sociální struktury.“* (Průcha a kol., Pedagogický slovník, 2003.s 72) Průcha a kol. dále definuje rodinu jako *„nejstarší společenskou instituci, která vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu“.* Z této definice je zřejmé, že rodina je nejvýznamnějším sytícím prvkem našeho budoucího jednání. U nejmenších dětí je samozřejmé a přirozené, že napodobují vzorce chování, které znají z prostředí jim nejbližšího. U dospívajících je v některých situacích naopak viditelná snaha bránit se přejímání typů chování rodičů jistými formami rebelie, a to i tehdy nejde-li o přejímání žádného z typů patologického jednání. Dospívající se touto formou vymezují vůči svému blízkému i širšímu okolí a vytvářejí si prostor pro vyhodnocení a zformování svých vlastních postojů. Jindy je naopak zřejmé, že se mladý člověk brání převzít vzory chování svých rodičů a blízkých, protože na nevědomé a mnohdy i vědomé úrovni cítí, že nejde o typ chování a jednání, který mu bude do budoucna ku prospěchu. Povahu dítěte formuje jistě z velké míry genetická výbava, vliv širšího okolí, vliv školního prostředí, nicméně rodina je prvotní působící jednotka a její vliv na utváření

osobnosti je bezesporu majoritní. Rodina se tak staví vůbec na první místo v rámci výchovně – vzdělávacích institucí.

Formování osobnosti je přímým obrazem kvality a funkčnosti rodiny. Jestliže je rodina v jakémkoliv směru disfunkční, nedostává se dítěti plnohodnotných vzorů, přejímá pokřivené vidění příčinných jevů a hůře se dále orientuje v rámci mezilidských vztahů.

Obecně lze předpokládat, že problémovější v předávání vzorů budou rodiny nízké kulturní úrovně, kde jsou rodiče nižší inteligence a často i problematičtějšího sociálního postavení. Paradoxní je potom jev, který v současné době nabírá na intenzitě a to výchovné zanedbávání dětí z rodin s vysokou ekonomickou úrovní, kde rodiče nevěnují dítěti nejčastěji z důvodů uspokojování vlastních potřeb či zaneprázdněnosti dostatek času a energie. Toto potvrzuje i Janiš (Janiš, K., Rodina a škola, 2001, s. 46), když píše: „...*disharmonicky působí především posilování ekonomického zabezpečení dětí na jedné straně a pokles výchovné péče na straně druhé.*“ Pokud se dítěti nedostane z prostředí rodiny adekvátní péče ve smyslu výchovy a předání vhodných vzorů chování ve společnosti, lze hovořit o jisté formě zanedbávání péče, ať už je tato způsobována v rodině s jakýmkoli sociálním postavením. Následky přejímání patologických vzorů chování dětmi se přirozeně odráží na nich samotných v rámci formování jejich vlastní osobnosti.

Mnohé výzkumy dovolují tvrdit, že nárůst sklonu k násilí a jeho zakotvení do životního stylu osobnosti je obvykle přímo spojen s nedostatkem empatie jak u samotné osobnosti, tak i u jejího okolí.

1.1.1. Historie rodiny

V rámci historie, kdy se mění poměry ve společnosti, se tyto plynule odráží na rodině jako takové, na její formě i funkcích. Odrazem jsou hlavně změny ve vztazích mezi jednotlivými členy rodiny.

Prvobytně pospolná společnost byla rovněž společností, kde se skupiny spolu žijících lidí daly nazývat rodinou (velkorodinou). Převládá však označení tlupa. Předpokládá se, že tehdy vznikly první zárodky základních forem společenské organizace. Lidé se seskupovali do tlup, jejichž forma byla širší, avšak již pravděpodobně na základě jisté pokrevní příbuznosti. Potvrzení vzniku mateřské (matriarchální) rodiny najdeme zhruba z doby

poslední doby ledové. Postupně se v rámci přechodu od prisvojovacího k výrobnímu způsobu zaopatřování obživy se rodina zužovala, vznikla monogamie a spolu s nutnou ochranou této užší rodiny se posilovala role muže. Žena naopak získala s přechodem k monogamii spíše podřízené postavení. Přesto lze monogamii považovat za pokrokovější především v péči o děti. Je zde patrný znak současné rodiny, kde oba rodiče mají za své děti odpovědnost.

V dalších následujících společenských zřízeních se po dlouhou dobu patriarchát udržel, nicméně v posledních desetiletích byl vystřídán tzv. rodinou eligatární. Současná rodina je rodinou se silnějším postavením emancipované ženy. Emancipace zahrnuje zapojení ženy do role živitelky rodiny po bok muže. Zrovnoprávňuje se postavení obou pohlaví, což se odráží na výchově dětí.

„Pro charakter rodinné výchovy ve 2. polovině 19. století bylo typické: naprostá poslušnost dětí (poslušnost vůbec byla považována za stabilizující prvek v životě rodiny), rychlé a ochotné vykonávání příkazů, při neuposlechnutí trestání bolestným a přísným způsobem. Na počátku 20. století proniká do rodinné výchovy negace autority (autorita má být ušlechtilá, jemná, mravná), avšak i nadále se vyžaduje poslušnost, která má být tentokrát již založená na poznání důvodů, takže se dá hovořit o vědomé poslušnosti, tělesné násilí je odmítáno. Ve 20. – 50. letech 20. století dochází k renesanci požadavku poslušnosti v rodinné výchově v rovině časové, věcné a vztahové. \nejde tedy o podržení se člověku, ale pravidlům. Za hrubou chybu při výchově se považuje podřídít pořádek přáním dítěte. Na začátku 50. let 20. století se objevují tendence ponechat od počátku dítěti iniciativu, dítě má právo na své projevy, není schopné plnit všechny naše příkazy, proto je nemůžeme trestat, každé násilí ve výchově je považováno za škodlivé.

Z historického vývoje je patrné, že dříve dítě z rodiny unikalo do širšího společenského prostředí, později se však do rodiny vrací jako do jiného prostoru, protože se okolní svět stává stále více komplikovaný a rychle se vyvíjející. To prohlubuje generační krizi. Demokratická výchova je složitější než autoritativní a vyžaduje pružnější přístup, vývoj dětí je rychlejší, ale zároveň nerovnoměrnější.“ (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika II., 2002, s. 20)

V současnosti by se mohlo zdát, že klasický rodinný model prochází krizí. Do popředí se dostávají zájmy jednotlivých lidí, kteří nejsou ochotni obětovat svůj čas a prostor na úkor druhých, byť by těmi byli jejich vlastní potomci nebo partneři. Jsme svědky devalvace tradičních hodnot, jako jsou manželství, rodičovství, obětování se pro bližního. Tradiční

formě rodiny dnes chybí společenská a přes všudypřítomnou proklamaci i politická podpora. Znehodnocováním tradičních rodinných hodnot ztrácejí děti právo na oba rodiče a rodinné zázemí, které jim může jako prvotní dát odpovídající podmínky k zdravému náhledu na společnost i sebe sama. Současný stav, kdy jsou často děti vychovávány pouze jedním rodičem, v převážné míře matkou, vede k patologickému vývoji dětí jak v psychické tak v sociální rovině, protože postrádá oba důležité vzory, mužský i ženský, ve vzájemném souladu. Dítěti, vychovanému pouze jedním rodičem se podstatně hůře orientuje ve společnosti, může mít problém s uznáváním autorit v rámci „nepoznaného“ pohlaví, s vytvářením si vlastních postojů k oběma pohlavím a názorů na budoucí partnerský a rodinný život. Může být zatíženo i nadměrnou zodpovědností, která na něj byla jako na dítě uvalena zvláště pak, bylo-li rodičem postaveno do jakési role „pseudopartnera“ či „spolurodiče“ mladších sourozenců.

1.1.2. Funkce rodiny

Rodinné prostředí je jedinečným prostředím pro formování postojů každého jednotlivého člověka. Rodina vytváří hodnotové zázemí, tvoří základ k formování osobnosti každého z nás.

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní“. (Kraus, B., Poláčková, V.: Člověk, prostředí, výchova. 2001, s. 61)

Pokud jde o snahu funkce rodiny nějak vymezit a rozdělit, lze k tomu použít rozličné přístupy. S využitím dělení dle autorů Krause (Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. 2008) a Buriánka (Buriánek, J., Sociologie. 2001) lze tyto funkce dále dělit a popisovat takto:

- **Biologicko - reprodukční funkce** je významná především pro společnost, vzhledem k tomu, že je pro rozvoj společnosti reprodukčně zdravá a schopná rodina stabilní základnou.
- **Sociálně – ekonomická funkce**, jejíž podstatou je popis rodiny jako základní ekonomické jednotky společnosti. Členové rodiny jsou jak producentem finančních prostředků v rámci

svých zaměstnání, tak jejich spotřebitelem v rámci postavení člena rodiny. „V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů- přerozdělování v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – zdroje i výdaje mají odlišný charakter. Rodina se zde chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity“. (Kraus, B., Poláčková, V.: Člověk, prostředí, výchova. 2001, s. 66).

▪ **Sociálně – výchovná funkce** je funkcí skrze kterou je dítěti či dětem umožněno získávat první sociálně interakční návyky v úzké skupině osob. Tyto by posléze mělo být schopno využít pro přizpůsobení se životu ve společnosti. Rodina tak poskytuje svým dětským členům základní orientaci v mezilidských vztazích a zároveň reguluje nežádoucí činnosti a reakce. Sem také směřuje náš zájem o to, jak rodina ovlivňuje (neovlivňuje) výběr školy pro přípravu na budoucí povolání. I to má pak vliv na postoje žáků ke škole, vzdělávání a kázni. U jedinců, kde socializace v rodině neproběhla, se nemusí dostatečně vyvinout schopnost vstupovat do běžných interakcí, a proto se hůře dokáží přizpůsobit normám běžného soužití. V rodině je prostřednictvím výchovy formována osobnost člověka. Kraus v souvislosti s uvedeným upozorňuje, že: „...ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života“. (Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. 2008, s. 44). Samotná výchova je podle Grecmanové a kolektivu charakterizována jako: „...záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti a má adaptační, anticipační a permanentní charakter“. (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika II., 2002, s. 12) Výchova je prostředkem ovlivnění zdárného vývoje dítěte.

▪ **Emocionální funkce** souvisí s uspokojováním potřeb bezpečí, jistoty, přijetí a lásky. Tato funkce je z pohledu budoucího projevu dítěte ve společnosti nesporně stejně důležitá jako předchozí sociálně – výchovná funkce. Rodina je předurčena k tomu, aby byla pro její členy dostatečným citovým zázemím a aby dostatečně pokrývala pocit bezpečí a jistoty. V této sféře se nejvíce odráží, pokud je rodina disfunkční. „Emocionální funkce rodiny je spolu s výchovnou funkcí často součástí široce široce pojaté socializační funkce“. (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika II., 2002, s. 12)

▪ **Ochrannou funkci a relaxační, či rekreační funkci** rodiny lze částečně protnout se všemi popisovanými funkcemi, s tím, že její podstatou je zajišťování, uspokojování a následná

ochrana životních potřeb všech členů rodiny, spolu se zvyšováním pocitu bezpečí, jistoty a domova. Jak už jsem napsal dříve: „*mnohé výzkumy dovolují tvrdit, že nárůst sklonu k násilí a jeho zakotvení do životního stylu osobnosti je obyčejně přímo spojen s nedostatkem empatie jak u samotné osobnosti, tak i u jejího okolí. Příčiny, které vedly k takovému chování, spadají svými kořeny do raného dětství. Výsledky z výzkumů přesvědčivě dokazují, že drtivá většina dospívajících, kteří se vyznačují delikventním (až protiprávním) chováním, zažila v té či jiné míře emocionální izolaci: nedostatek lásky, nedostatek rodičovské péče atd.*“ (Překlad z originálu v ruském jazyce: Многочисленные экспериментальные и эмпирические исследования позволили установить, что развитие склонности к насилию и её закрепление в виде жизненного стиля личности обычно напрямую связано с недостатком эмпатии как у самой личности, так и у её окружения. Причины, обуславливающие такое поведение, уходят корнями в раннее детство. Данные исследований убедительно свидетельствуют, что подавляющее большинство подростков, отличающихся деликventным (противоправным) поведением, испытали в той или иной мере эмоциональную изоляцию: недостаток любви, недостаток родительской заботы и т. д.) (Бордовская, Н., Реан. А. : Педагогика. Санкт-Петербург, Питер Пресс, 2008)

Podobně tvrdí i Musilová, že: „*původ takového chování je v charakterových dispozicích jedince, v nevhodném výchovném prostředí v rodině, pod vlivem autoritativních vrstevníků.*“ (Musilová, M., Pedagogická diagnostika. Olomouc. 2012, s. 23)

Výše uvedené funkce rodina plní, částečně plní nebo neplní vůbec podle toho, jak funkční je sama o sobě. Podle funkčnosti rodiny můžeme volně rozdělit rodiny na funkční, afunkční a disfunkční. Afunkční rodina selhává jen v některé ze svých funkcí, zatímco zbylé plní v jejich potřebném rozsahu. Disfunkční rodina naopak selhává v celé šíři svých funkcí nebo jich plní pouze minoritní podíl. Podíl na funkčnosti rodiny v celé šíři jejich možných funkcí může mít i fakt, že se zvyšuje podíl neúplných rodin na úkor rodin úplných. Ne vždy je neúplná rodina schopna i při nejlepší vůli fakticky plnit všechny výše uvedené funkce.

Obecně lze říci, že všechny funkce, které má rodina mít směřují s faktu, že právě rodina je jakousi školou života. Rodina je místem, kde se dítě každodenně učí napodobováním vzorů, které mu poskytují dospělí kolem něj, identifikací s nimi, sdílením

společných zážitků a činností. Základní funkcí rodiny je komplexně připravit dítě na dospělý život.

Ve vztahu k tématu diplomové práce je třeba upozornit na fakt, že na spolupráci školy a rodiny má nesporný vliv kvalita komunikace v rámci samotné rodiny. *„Rodič je navigátor, který určuje hlavně v prvních letech života to, jak se bude v rodině komunikovat. Zásadním pravidlem pro vzájemnou komunikaci je to, aby rostl vztah mezi dítětem a rodičem. Je to chvíle a příležitost k vysvětlení, objasnění věci a nedorozumění. Díky vzájemné komunikaci se lépe chápeme.“* (Špaňhelová, I.; Komunikace mezi rodičem a dítětem. Praha. 2009., s. 11)

1.2. Škola a její funkce

Vzdělávání bylo v historii vždy výsadou starších a zkušenější, kteří své vědomosti přirozeně předávali mladším generacím. Přenos informací, vědění byl nejdříve plynulý, probíhal v rámci běžných činností člověka té které doby. V průběhu času, se vzrůstající rozrůzněností sociálního postavení obyvatel byla výchova často u sociálně výše postavené vrstvy spojena se vzděláním. Informace a vzdělání se staly prostředkem nadvlády sociálně výše postavených vrstev nad níže postavenými. Výjimky byly možné, stačí vzpomenout na vzdělané otroky – paidagogos - ve starověkém Řecku, kteří byli vychovateli a částečně i učiteli dětí svých pánů. Dělicím prvkem, komu se vzdělání dostane a komu ne, bylo v dřívějších dobách i pohlaví – vzdělání bylo dopřáno chlapcům, dívky byly považovány za vzdělání nehodné.

„Vzdělávání lze považovat za proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti.“ (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika I., 2002, s. 64) Kromě této definice čistě zaměřené na funkci školy ve smyslu vzdělávání, je třeba upozornit, že by škola měla být nesporně i prostředím a institucí, poskytující i složku výchovnou. V rámci školy jakéhokoli stupně se dítě a později žák učí žít ve skupině lidí, kde ověřuje a praktikuje sociální dovednosti získané v rodinném prostředí. Prostřednictvím učitelů je na dítě výchovně působeno, jsou mu v rámci školy vštěpovány další zásady chování, jeho samotné chování je učiteli regulováno.

V rámci školského zařízení jde v rámci času funkce vzdělávací s funkcí výchovnou ruku v ruce. V současné době lze však pozorovat odklon od funkce výchovné a posílení čistě vzdělávací funkce škol spolu s tím, jak jsou školy postaveny do role služby, jejímž posláním

je děti především vzdělat. Funkce výchovná je v současné době ve školách oslabena a k její devalvaci nesporně přispívá i minimální podpora stran rodičů. Rodiče mají pocit, že výchova je pouze záležitostí rodiny a jako taková je školou nedotknutelná. Problémy nastávají v případech, kdy je ve školním prostředí zřejmé, že výchova v rodinném prostředí není dostatečná. Často pak taková situace působí problémy samotnému dítěti a stejně často je obtížné jakkoli řešit situace zapříčiněné nedostatečnou výchovou v rodině s rodinou samotnou.

„Ve školách a školských zařízeních se sice uskutečňuje výchova a vzdělávání, avšak škola (školské zařízení) úlohu rodičů nenahrazuje. Účastí dítěte na vzdělávání není a nemůže být žádným způsobem omezena rodičovská zodpovědnost“. (Česká školní inspekce, vztah rodičů a školy pohledem práva, s. 2) Rodičovská zodpovědnost spočívá i v zájmu o potomka, v zájmu o jeho studium, ale i o něho samotného jako osobu. Rodič by měl kromě jiného projevovat svou rodičovskou zodpovědnost právě spoluprací se školou a zájmem o své dítě.

Stejně tak je rodičovská odpovědnost zakotvena i v § 858 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je mimo jiné uvedeno, že rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v zajišťování jeho výchovy a vzdělání. Rodičovská odpovědnost zaniká, jakmile dítě nabude svéprávnosti.

1.2.1. Osoba učitele

„Učitel působí jako vzor dospělého člověka – především postojí, vyspělostí, mravními zásadami apod.“ (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika I., 2002, s. 186)

Historicky lze osobu učitele považovat za jednu z osob jakési obecní inteligence, která byla tvořena v poměru k běžnému občanu vzdělanějšími občany obecních společenství – učitel, lesník, farář. Paradoxně však sociální postavení učitele do přibližně devatenáctého století nebylo valné. Často nepobíral mzdu a byl živ z naturálií, které obdržel od rodin vzdělávaných dětí. Do školy byly v obcích posílány děti ponejvíce pouze v zimním období, kdy nebylo třeba jejich práce na polích. Změna nastala s vládou Marie Terezie, která se zavedením povinné školní docházky, pomohla učitelům a škole obecně zvýšit sociální statut.

V předrevoluční době se školství neslo v duchu souladu s režimem. Šlo o dobu ideologických dogmat, která byla prostřednictvím učitelů přenášena na žáky. Preferovaná byla kázeň, uvědomělá morálka, kolektivismus a samotný učitel měl jen velmi málo možností vštěpovat žákům nezdeformované výchovné hodnoty.

V době po roce 1989 se s celospolečenským uvolněním hledalo znovu i postavení učitele. Změny ve výchově v rodině, změna pohledu na společenské autority obecně opět vedla k citelnému znevážení učitelské role. Problematické se v porevoluční době jeví i jakési znovuvymezení statutu učitele nebo přesněji řečeno pedagoga, se všemi jeho právy a povinnostmi. „*Učitelé vždy byli a jsou zároveň uznáváni i kritizováni a kontroverzní status profese jen potvrzuje jejich významné místo své místo v životě společnosti.*“ (Vašutová, J., *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno 2004, s. 18)

„*Nejdůležitější změnou, které bylo v pedagogické profesi během uplynulých let dosaženo, bylo zejména přijetí zákona o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.). Zákon upravil pojem pedagogický pracovník, stanovil předpoklady pro výkon pedagogické činnosti, stanovil požadavky na odbornou kvalifikaci pro jednotlivé kategorie pedagogických pracovníků,...*“ (Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství), Č. j.: 25461/2009 – 20, s. 114)

V §2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je pojem pedagogický pracovník upraven takto: *Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen "přímá pedagogická činnost"); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb. Přičemž přímou pedagogickou činnost vykonává: učitel, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, vedoucí pedagogický pracovník.*

Zaměříme-li se na učitele, jeho vzdělávací či vyučovací role je jaksí zřejmá,

nediskutovatelná. „V neučitelské veřejnosti panují mnohdy mylné představy o tom, že učitelé mají vlastně báječný život, neboť jejich pracovní čas – podle stanovených úvazků – je mnohem kratší než množství pracovního času v běžných povoláních. Učitelé, resp. Jejich odboroví či jiní představitelé namítají, že vyučovací činnosti představují v učitelově práci jen část v celkovém rozsahu pracovního času, který vyplňují ještě různé další činnosti.“ (Průcha, J., Učitel: současné poznatky o profesi. Praha 2002, s. 81) Avšak výchova, která je historicky neoddělitelnou součástí práce učitelů, je dnes omezena, ne-li úplně vyloučena. Učitel je omezen právy žáků, kteří jsou si jich ve věku docházky na střední školu již plně vědomi a neváhají je kdykoliv použít na obranu své osoby, byť by šlo o obranu před pozitivním výchovným tlakem. Učitel je pak před takovými sebevědomými žáky takřka bezmocný, zvláště pokud jsou nekriticky podporováni ze strany rodičů. Dalo by se říci, že učitelé nejen středních škol mají možnost každodenně pocítovat výsledky obecně velmi liberální výchovy, které se dostalo generaci porevolučních dětí.

Pro učitele je v praxi těžké čelit tlakům, které na ně vyvíjí současná společnost. Je zřejmé, že mnozí z učitelů si tak kladou otázku, zda lze učit a vzdělávat a současně zcela ponechávat stranou výchovnou stránku působení na žáky.

„Každý z pedagogů si plně uvědomuje význam komunikace, která ovlivňuje výsledek sociálního kontaktu. Osobnost učitele, její rozvoj a otázky vztahu žák – učitel mají rozhodující význam pro vytváření výchovně vzdělávacího procesu. Učitel by měl tedy disponovat nejenom širokým všeobecným a odborným rozhledem, ale také souborem pedagogických kompetencí, které se stanou východiskem jeho komunikace se žáky.“ (Nelešovská, A., Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha. 2005, s. 9)

1.2.2. Žák střední školy

V prostředí středního školství lze žáka střední školy charakterizovat několika způsoby. Obecně lze vymezit žák středního stupně vzdělávání věkově. Až na výjimky jsou žáky střední školy dospívající ve věku mezi 15. a přibližně 20. rokem života. V rámci takového věkového určení musíme vzít v potaz, že dospívající již nejsou dětmi v pravém slova smyslu, ale nejsou ještě ani dospělí, jsou něco mezi tím, v tzv. pubertálním věku či ve fázi dospívání (v dospělého člověka). Období puberty se vyznačuje hledáním sama sebe, testováním pomyslných hranic v mezilidských vztazích. Dospívající jsou často náladoví, vůči dospělému

okolí podráždění, často vnitřně nejistí. „*A je to také období hledání celoživotní hodnotové orientace a postavení mezi ostatními lidmi. Tak prudkými změnami neprochází člověk v žádné životní fázi*“. (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika I., 2002, s. 60)

Pro okolí, rodinu i učitele je dobré, když s dospívajícím jedná s vědomím, že je pod vlivem hormonálních změn citlivější k podnětům, a to především ke kritice své práce a osobnosti. Objevovat se může nechuť k učení, neschopnost samostatně soustředěně pracovat, agresivní chování ke spolužákům i dospělým, přehnané sebevědomí či bezohledná ctižádost, nebo naopak sebepodceňování, nesamostatnost, odpor k jakémukoli příkazu, radě, pomoci či domluvě.

Zdá se, že spolupráce učitele s dospívajícími by tak měla být podřízena tomu, jak problematickou část života zrovna prožívají. Není to tak docela pravda. Školní prostředí by mělo pomoci žákům zorientovat se v mezilidských vztazích, mělo by jim poskytnout odpovídající vzory z řad učitelů. V rámci mezilidských vztahů by jim měla být dána možnost chybovat, pociťovat následky svého jednání a mít příležitost své chyby napravovat. Doba dospívání je problematická, ale naopak je vhodnou dobou, kdy si je dospívající vědom téměř jako dospělý všech následků svých činů a svého jednání, a tak je prostřednictvím toho schopen i seberegulace a učení v rámci mezilidských vztahů.

1.2.3. Specifika středního odborného (učňovského) školství

Střední odborné školství, dříve nazýváno spíše učňovské školství je charakterizováno vyšším podílem praktického vyučování ve srovnání s jinými typy škol. V rámci středního odborného školství je v České republice nejvíce uplatňován tzv. školský systém výuky, který se stále častěji prolíná s tzv. systémem duálním. Školský systém výuky se odehrává především ve škole, praxe je žákům zajišťována prostřednictvím školních dílen. Naopak snahou duálního systému výuky v rámci středního odborného školství je zajistit co největšímu počtu žáků aktivní praxi přímo v tematicky vhodném provozu. Taková praxe by měla mít trvale - periodický charakter, aby žákovi poskytla dlouhodobý obrázek o provozu v předmětném oboru. V současnosti je snaha více zapojit do duálního systému vzdělávání soukromý sektor prostřednictvím smluvních pracovišť, což by mělo přinést možnost formovat absolventy středního odborného školství tak, aby byli lépe uplatnitelní na trhu práce. V teoretické části vyučování se na středních odborných školách vyučují jak předměty

všeobecné, tak odborné předměty, nezbytné pro vykonávání zvoleného oboru. Dříve tzv. učňovské školství nabízelo vesměs tříleté učební obory zakončené výučním listem. Nyní lze v rámci středního odborného školství studovat i čtyřleté obory ukončené maturitní zkouškou.

Střední škola polytechnická Rooseveltova v Olomouci, která zahájila svou činnost již v roce 1969, je v současné době zřízena Olomouckým krajem. Škola navazuje na dlouholetou tradici a zároveň je představitelkou úspěšné transformace předrevolučního čistě učňovského zařízení Učiliště dopravních staveb na moderní střední odborné školské zařízení, nabízející vzdělání jak v oborech zakončených výučním listem, tak v oborech zakončených maturitní zkouškou. Studijní obory, nabízené na uvedené škole jsou rozděleny do jednotlivých tematických směrů, a to směr strojírensko – automobilní, směr dřevařský, směr obchodní a směr stavební. V rámci výuky žáků v oborech, rozdělených do vyjmenovaných směrů je uplatňován jak školský, tak duální systém výuky, a to právě z důvodu zajištění orientace budoucích absolventů v rámci praxe v jejich zvoleném oboru.

Pro účely této diplomové práce byly pro provedení dotazníkového šetření (viz. dále) vybrány tři třídy směru strojírensko – automobilního, a to konkrétně vždy po jedné třídě z učebních oborů zámečnický, automechanik a autoelektrikář. Pro co nejlepší porovnatelnost, byly vybrány obory s téměř totožnými klíčovými kompetencemi v rámci školních vzdělávacích plánů. *„Klíčové kompetence absolventa chápeme jako soubor požadavků na vzdělání, zahrnující vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění.“* (Školní vzdělávací plán, obor Automechanik, Olomouc, 2013, s. 20) Za klíčové lze mimo kompetenci k učení považovat např. kompetence k řešení problémů, komunikativní kompetence, personální a sociální kompetence či občanské kompetence a kulturní povědomí.

Výrazným specifikem středního odborného školství je celková změna jeho koncepce v uplynulých letech. Hlavním z důvodů byl pokles zájmu o klasické učební obory a obecně i změna zájmu o určitá zaměření odborných oborů. Důvody, které vedly k uvedeným změnám, se zabývají i dvě níže citované odborné studie, a to: Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství) a Srovnávací studie učňovského (středního odborného) školství v České republice a ve Švýcarsku.

„Vývoj po listopadu 1989 znamenal taktéž změnu v oborové soustavě. Obecně lze od roku 1990 sledovat tendenci snižování podílu učňovského školství, které bylo před rokem 1989 z ideologických důvodů protežované, a zvyšující se poptávku po maturitním studiu. Došlo k výrazné změně ve struktuře oborů, a to jak na úrovni studijních, tak učebních oborů. Tyto změny byly nepochybně ovlivněny poptávkou po studiu, tedy zájmem žáků a jejich rodičů. Tak se postupně snížil počet žáků v oborech hutnických, hornických, chemických a strojírenských a vzrostl především v oborech připravujících pro uplatnění v terciárním sektoru (ekonomika, organizace, obchod a služby, management apod.)“. (Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství), Č. j.: 25461/2009 – 20, s. 28)

S podobnou charakteristikou se setkáme i v rámci Srovnávací studie učňovského (středního odborného) školství v České republice a ve Švýcarsku, kde je uvedeno: *„...mnozí mladí lidé (často pod výrazným tlakem svých rodičů) se snaží dosáhnout do nejvyššího stupně vzdělání (například preferují maturitní zkoušku před výučním listem) bez ohledu na budoucí možnosti začlenění na pracovním trhu. Velký podíl těchto lidí pak ovšem nenajde uplatnění na trhu práce. Přesto má prestiž vysokoškolského titulu nebo aspoň maturitní zkoušky za následek neúměrně malý zájem o střední odborné vzdělání. V české společnosti jsou často obory zakončené výučním listem vnímány jako nedostatečně prestižní. Školy poskytující toto vzdělání mají problém naplnit své kapacity.“*

Podle Srovnávací studie učňovského (středního odborného) školství v České republice a ve Švýcarsku došlo až v roce 2000 k určitému ustálení situace s poklesem zájmu o střední odborné školství (ve smyslu učňovského školství bez maturitní zkoušky). K zastavení poklesu zájmu nesporně přispěl tlak nárůstu nezaměstnanosti, který donutil jak rodiče žáků, tak žáky samotné uvažovat nad budoucím uplatněním absolventa na trhu práce. V souvislosti s tím se celkové počty žáků v oborech středního odborného vzdělání (bez oborů zakončených maturitní zkouškou) stabilizovaly na cca 20 % populace.

V souvislosti s uvedeným mám za to, že nejvýraznější změny má střední odborné školství již za sebou, ať se týkaly poklesu zájmu o obory středního odborného školství či změny v oborové struktuře otevíraných oborů. V současné době je v rámci středního odborného školství stále patrný pokles zájmu ze strany potenciálních žáků a jejich rodičů,

nicméně se domnívám, že toto je z velké míry podpořeno demografickým vývojem počtu narozených dětí v minulých letech. Menší počet narozených dětí se má vzhledem k velkému počtu středních škol možnost rozptýlit a i méně nadaní žáci, kteří by v minulosti hledali uplatnění v učebních oborech, jsou nyní pravděpodobně z důvodů uvedených již výše směřováni na prestižnější střední školy. Že tak dochází v současnosti k devalvaci úrovně obecně na všech středních školách, je nasnadě.

V rámci Národního programu rozvoje a vzdělávání, tzv. Bílé knihy (MŠMT, Praha 2001, s. 72) se obecně ke střednímu stupni školského systému lze dočíst: *„Vzhledem k tomu, že středním stupněm vzdělávání prochází převážná většina populace, je podstatné, aby střední vzdělávání věnovalo pozornost především vytvoření základů pro celoživotní učení a pro občanské i pracovní uplatnění ve společnosti“*.

Návrhu opatření na podporu středního odborného vzdělávání se věnuje materiál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z ledna 2013 (Nová opatření na podporu odborného vzdělávání, Č.j. MŠMT - 30 283/2012-211. Praha. 2013, s. 112), kde jsou stanoveny mimo jiné i následující cíle:

- *„Motivovat žáky základních škol k výběru oborů středního vzdělání na základě jejich zájmu a schopností a žáky středních a vyšších odborných škol k pozitivnímu vztahu ke zvolenému oboru v procesu přípravy na povolání i k dalšímu vzdělávání“*.
- *„Zlepšovat podmínky pro spolupráci škol, zřizovatelů škol, zaměstnavatelů a dalších subjektů, které se podílejí na procesu odborného vzdělávání, včetně jejich motivace, a odstraňovat bariéry této spolupráce“*.

1.3. Spolupráce a komunikace

„Úspěšná výchova a vzdělávání fungují pouze při těsné a plodné spolupráci rodiny a školy. Obě instituce se navzájem doplňují. Z pohledu školy je nutné respektovat rozdíly v rodinných podmínkách, učitel se musí seznámit se zázemím žáka, poskytnout rodičům konkrétní pomoc a podporu. Rodina má zpětně působit na celou osobnost dítěte, vytvářet touhu po vědění, rozvíjet a podporovat školní úspěchy a posilovat spravedlivý respekt

k autoritám“: (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika I., 2002, s. 149)

Spolupráce, jež je jednou z mnoha forem sociální a interpersonální interakce, obnáší společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí. Spolupráce je kooperací osob či institucí za určitým cílem. V rámci spolupráce školy a rodiny, jako dvou institucí je sledován cíl vzdělávací spolu s cílem výchovným, přičemž objektem zájmu obou zainteresovaných institucí je dítě (v úrovni střední školy lépe řečeno: dospívající dítě, žák střední školy).

Komunikace je „*vzájemná výměna názorů, informací, sdělování poznatků a rozprava o nich*“: (Klimeš, L., Slovník cizích slov, Praha. 2002, s. 87) „*Slovo komunikace je latinského původu. V latině communicare znamená communem reddere – učinit společným. Psychologicky řečeno: zbavit něco subjektivity, výlučné vázanosti na psychiku toho, kdo s druhým to své sdílí. Tomuto širšímu a hlubšímu pojetí sociální komunikace, které v češtině vyjadřujeme termínem sdílení (na rozdíl od pouhého sdělování), odpovídá i latinský ekvivalent communicare est multum dare – komunikovat znamená mnoho dát. V užším pojetí se sociální komunikace chápe jen jako sdělování, tj. výměna informací. V širším pojetí, k němuž se přikláníme i my, si lidé v průběhu společné činnosti vzájemně vyměňují i představy, ideje, nálady, pocity, postoje apod. To všechno lze chápat jako informaci.* (Mareš, J., Křivohlavý, J., Komunikace ve škole, Brno. 1995. s. 145)

Komunikace má tedy více významů. Podle použitého komunikačního prostředku (verbální, neverbální) či podle vztahu k jedinci (intrapersonální, interpersonální, skupinová, aj.). V rámci školního prostředí a ve formě, jaká je předmětem této práce, tedy v komunikaci mezi školou a rodinou je nejpoužívanější komunikace interpersonální, případně skupinová.

1.3.1. Komunikační prostředky mezi školou a rodinou

Ideální komunikace mezi školou a rodinou by měla být obousměrná. Je proto třeba rozlišit, zda jde o přenos informace pouze jedním směrem (nejčastěji sdělení o prospěchu, chování dítěte od učitelů a rodičům) nebo zda jde o formu, kdy lze komunikaci nazvat vzájemnou.

Především jde o komunikaci verbální. Užívána je pro účel komunikace mezi školou a rodinou jak podoba ústní (třídní schůzky, osobní a telefonické konzultace), tak zpravidla pro přenos informací ze školy do rodiny forma písemná (pro účely diplomové práce za tyto považují hodnocení systémem známkování či slovně, předávané rodičům v písemné podobě). V rámci takto charakterizované písemné formy jsou užívány komunikační platformy prověřené časem jako vysoce funkční, a to nejčastěji studentské či žákovské knížky, kde se seznámí především s hodnocením, které je vyjádřeno číslicemi. V dnešní době jsou tyto nezřídka doplňovány moderními metodami přenosu informací, jako je například možnost rodičů sledovat výsledky dítěte prostřednictvím internetového přístupu přes webové stránky školy.

Jako komunikační prostředek mezi školou a rodinou lze uvažovat i prezentační činnost škol. Obecně nejznámější formou takové prezentace je den otevřených dveří. V posledních letech jsou již považovány za běžné prezentační výstavy či burzy vzdělávání, na nichž se prezentují prostřednictvím stánků a expozic jak školy, tak jejich jednotlivé studijní obory. Podobný charakter mají stále častěji organizované prezentační návštěvy středních škol potenciálními žáky z řad žáků posledních ročníků základních škol. V rámci organizované návštěvy střední školy, často i s praktickou vložkou je jim nenásilně prezentována šíře a náplň nabízených studijních oborů. Prezentačním prostředkem škol jsou i webové stránky škol či reklamní plochy.

Kombinaci prezentační a komunikační formy jsou potom například organizační setkání rodičů s učiteli před nástupem žáků do prvních ročníků. Taková setkání se konají zpravidla před začátkem školního roku, a ačkoliv je jejich náplň převážně organizační, jsou znovu i prostředkem představení studijních oborů.

Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou je zakotvena i v § 21 zákona č. 561/2004 školský zákon ve znění pozdějších předpisů, kde je v odstavci 1 uvedeno, že žáci mají právo na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání (písmeno b) a dále mají právo na informace a poradenskou školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona (písmeno f). Totožná práva mají podle odstavce 2 téhož zákona i zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků.

1.3.2. Komunikační prostředky v prostředí Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci

V prostředí sledované Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci jsou v praxi používány tyto typy komunikačních platforem:

Před přijetím žáka ke studiu:

- webové stránky školy (<http://www.ssprool.cz/>),
- dny otevřených dveří (prohlídka areálu, dílen, školy a poskytnutí informací),
- propagační letáky (ke škole i jednotlivých nabízeným oborům),
- prezentační výstava oborů vzdělání středních škol – **Scholaris**, což je každoroční prezentační výstava oborů vzdělání středních škol a vyšších odborných škol Olomouckého kraje, která je pořádána v prostorách Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci. Jde o dvoudenní burzu možností vzdělání, kde mají zájemci o studium a jejich rodiče možnost seznámit se s nabízenými studijními obory na celé řadě středních škol v rámci Olomouckého kraje prostřednictvím jejich pedagogů, žáků a expozic,
- workshopy pro žáky 8. – 9. tříd základních škol
- setkání rodičů a žáků 1. ročníků (před začátkem školního roku) – organizační pokyny, fasování, lyžák, stravování, ubytování, praxe, opět prezentace školy, výstupy z praktické části, vybavení dílen praxe.

V rámci studia na škole:

- žákovské knížky s omluvným listem,
- třídní schůzky,
- osobní, telefonické konzultace,
- webové stránky – možnost sledování docházky a prospěchu prostřednictvím internetového přístupu. Sledovat docházku žáka lze z pozice rodiče prostřednictvím internetového přístupu takřka v reálném čase, a to vzhledem k zaznamenávání příchodů a odchodů prostřednictvím identifikace čipu. V rámci teoretické části vyučování, je absence žáka zaznamenávána do třídní knihy a následně řešena třídním učitelem. Při absenci na pracovišti praxe je tento fakt mistrem odborného výcviku, případně firmou zajišťující praxi nahlášen na sekci odborného výcviku. Asistentka sekce odborný výcvik bezprostředně telefonicky

kontaktuje rodiče ve věci absence jejich potomka. Pokud je neomluvená absence žáka delší než 5 dní a rodina nereaguje na telefonické pokusy o spojení, je rodičům či zákonným zástupcům žáka odeslána doporučená výzva o podání informací.

1.4. Výchova a vzdělávání

Výchovou (ev. edukací) lze nazvat činnost vedenou s cílem všestranné přípravy dítěte a dospívajícího na život v dospělosti se všemi jeho společenskými a osobními rovinami. Neznamená to však, že s plnoletostí je výchova ukončena a dále je osobnost člověka neměnná. Výchova je proces dlouhodobého působení za účelem socializace člověka v rámci společnosti. Jde o zprostředkovávání vědění a postojů, které jsou charakteristické pro danou společnost, přičemž systém a prostředky výchovy byly v průběhu historie lidstva ovlivňovány historicko-kulturními podmínkami té které doby.

„Rozvoj jedince, který směřuje k uplatnění jeho schopností a podmínek, k podpoře jeho sebevědomí, individuality a schopnosti prosadit se, musí být v souladu s jeho výchovou k lidskosti, ke spolupráci, k toleranci, k odpovědnosti, schopnosti uvědoměle se podřídit, k účasti na pokroku a stabilizaci společnosti a jejím dalším kulturním a hospodářském rozvoji“. (Krejčí, V., *Obecné základy Pedagogiky*. 1991. s. 36)

V dnešní době a v prostředí současného školství se výchova dostává do potlačené role oproti samotnému vzdělávání. Škola je vnímána spíše jako forma služby, kde se má dítěti dostat vzdělání a dále se mu dát volnost projevu. Je třeba si uvědomit, že takovým vnímáním školního prostředí a jeho základních funkcí poskytujeme dětem tzv. medvědí službu. Pro dítě a dospívající je v rámci školství obecně vhodné nastavit žákům určitou šíři pomyslných mantinelů, jejichž dodržování je nezbytnou součástí demokratické formy vzdělávání a výchovy a v kontrolovaném prostředí naučí děti a dospívající adekvátnímu sociálnímu chování.

„Úspěšná výchova je však podmíněna úzkou spoluprací školy a rodiny“. (Barák, V., *Pedagogika obecná*. 1989. s. 39)

Vzdělávání je procesem osvojování znalostí, dovedností a schopností. Samotný proces vstřebávání informací lze nazvat učením. Za výsledek vzdělávání lze pak obecně označit vzdělání, jako jakýsi soubor získaných vědomostí člověka.

„V nejobecnější podobě lze smysl vzdělávání vyjádřit prostřednictvím čtyř jeho hlavních cílů:

- *osobnostní rozvoj přispívající ke zvyšování kvality lidského života*
- *udržování a rozvoj kultury jako soustavy sdílených hodnot*
- *rozvoj aktivního občanství vytvářející předpoklady pro solidární společnost, udržitelný rozvoj a demokratické vládnutí*
- *příprava na pracovní uplatnění“.*

(Strategie 2020, <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>)

Teoretická část mi přinesla:

- a) hlouběji jsem se seznámil s pojmy rodina, osobnost žáka, učitel
- b) zjištění, že zatímco u termínu *rodina, literatura* (Grecmanová, Musilová) aj. se vcelku neliší od výkladu zákona, pouze ho nějakým způsobem „zlidšťují“, pojem *komunikace* je uchopen různými autory různě. Od vzájemné výměny názorů (Klimeš) po sdělení myšlenek (Křivohlavý – Mareš).

Osobně je mi bližší právě výklad a pojetí Křivohlavý – Mareš, možná i pod vlivem přednášek z komunikativních dovedností na PdF UP, které jsem absolvoval u dr. Klapala.

Protože se domnívám, že byly dostatečně objasněny pojmy, se kterými budu pracovat v praktické části, budu se věnovat průzkumné sondě, kterou jsem realizoval na naší Střední polytechnické škole.

PRAKTICKÁ ČÁST

2. Úvod k praktické části

Předmětem této diplomové práce je studium spolupráce, komunikace a vzájemných vztahů mezi rodinou a školou v prostředí střední odborné školy. Praktická část diplomové práce je výsledkem dotazníkového šetření a na základě jeho výsledků byly hodnoceny jednotlivé předem stanovené výzkumné otázky. Dotazníkové šetření bylo provedeno na Střední škole polytechnické Rooseveltova v Olomouci.

2.1. Metodologie praktické části

- 1) Stanovení výzkumných otázek
- 2) Etapizace prací
- 3) Použitý prostředek šetření – dotazník
- 4) Výzkumný vzorek
- 5) Analýza výsledků a odpovědi na výzkumné otázky
- 6) Interpretace výsledků
- 7) Doplnující rozhovory s pracovníky školy

1) Stanovení výzkumných otázek

V úvodu práce jsem se zabýval pracovními problémy, které jsem nyní zformuloval do sedmi výzkumných otázek.

- 1. Je spolupráce školy a rodiny na takové úrovni, aby pomáhala výchově a vzdělávání na SŠP?**
- 2. Kde jsou největší problémy ve spolupráci rodiny a školy?**
- 3. Jak pocít'ují spolupráci rodiny a školy žáci?**

4. Jsou mezi učiteli teorie a učiteli odborného výcviku rozdíly v přístupu k žákům?
5. Zájem žáka o studium na SŠP byl ovlivněn více propagačními akcemi samotné školy, nebo zde rozhodující roli sehrálo něco jiného (někdo jiný)?
6. O co se rodiče žáků zajímají nejvíce?
7. Jestliže selhává komunikace mezi školou a rodiči, která strana nese za to odpovědnost?

2) Etapizace prací

Etapizace prací v rámci dotazníkového šetření byla následující:

1. vypracování dotazníků a jejich úprava tak, aby byla u některých otázek zajištěna provázanost mezi dotazníky pro různé cílové skupiny pro účely porovnání odpovědí;
2. distribuce dotazníků podle typů mezi respondenty jednotlivých cílových skupin. Dotazník pro rodiče byl distribuován prostřednictvím žáků, předpokládala se tedy jejich nižší návratnost;
3. sběr dotazníků od respondentů;
4. zpracování výsledků dotazníků a jejich prezentace za pomoci grafických výstupů.
5. interpretace výsledků grafických výstupů, vyvození závěrů.
6. návrhy na opatření, která přinesou zlepšení stavu.

3) Použitý prostředek šetření – dotazník

Jako prostředek získání informací jsem pro účely mé diplomové práce zvolil dotazník. Dotazníkové šetření umožňuje položit podobné otázky více než jedné skupině respondentů a porovnat v následných výstupech navzájem jejich odpovědi. „R Ničkovič (1968) definuje dotazník jako „měrný prostředek, pomocí kterého se zkoumají mínění lidí o jednotlivých

jevech“ Tato mínění se mohou vztahovat buď k jevům vnějším (např. mínění učitelů o různých výchovných opatřeních), nebo k jevům vnitřním (např. postoje, motivy, citové stavy apod.). Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaný (respondent) odpovídá písemně“. (Chráska, M., Základy výzkumu v pedagogice, Olomouc. 1993, s. 81)

„Dotazníkové šetření slouží ke sběru informací v edukačním prostředí a bývá považováno za nejvíc efektivní metodu vzhledem ke kvantitě získaných údajů a poznatků. Je rovněž ceněno pro objektivitu a spolehlivost vzhledem ke zkoumanému jevu.“ (Musilová, M., Pedagogická diagnostika. Olomouc. 2012, s. 16)

Použity byly dvě formy položek v rámci dotazníků, jak otevřená (nestrukturovaná) forma, tak uzavřená (strukturovaná) s možností volení z předem určených odpovědí. Ne u všech otázek se dalo použít uzavřených odpovědí a v takových případech bylo použito již zmiňovaných otevřených položek. *„Otevřené (nestrukturované) položky nenavrhují respondentovi žádné hotové odpovědi. Nevýhodou těchto položek je právě jejich volnost, která působí potíže při vyhodnocování. Po shromáždění všech odpovědí je zpravidla nutné provést dostatečnou kategorizaci, která umožní nepřehledně velký počet individuálních odpovědí převést na menší počet zvolených kategorií.“* (Chráska, M., Základy výzkumu v pedagogice, Olomouc. 1993. s. 86). Z dotazníku pro žáky, je to např. otázka *“Až budete sám rodič, jak budete spolupracovat se školou Vy?“* *„Kladem otevřených položek je, že umožňují často hlubší proniknutí k sledovaným jevům a lépe postihují skutečné mínění respondentů než položky uzavřené“.* (Chráska, M., Základy výzkumu v pedagogice, Olomouc. 1993, s. 86)

Většina otázek byla volena jako uzavřená (strukturovaná), přičemž Chráska (1993) k této formě položek dotazníku píše: *„Hlavní výhodou těchto položek je to, že se podstatně zjednodušuje vyhodnocování odpovědí. Často také respondenti ochotněji vyplňují dotazník s již připravenými odpověďmi. Nevýhodou této formy položek na druhé straně je, že všechny možné kvality odpovědí jsou násilně vtěsnávány do schématu připravených odpovědí“.* Uzavřená otázka, na kterou odpovídali rodiče, např. byla: *„Baví Vaše dítě obor, který studuje?“*

Vypracovány byly tři základní typy dotazníků – pro žáky, jejich rodiče a učitele.

Cílem dotazníkového šetření bylo zejména zjištění úrovně a ochota ke spolupráci rodiny a školy, vztah žáků ke svému oboru, zájem rodičů o studium jejich dětí. Kromě

zjišťování, jak vidí problematiku komunikace rodiny a školy ve výchově a vzdělávání jednotlivé skupiny dotazovaných, se v dotaznících položené otázky zaměřovaly na ověření funkčnosti stávajících komunikačních toků, pojmenování překážek v rámci komunikace mezi školou a rodinou, a na eventuální možnosti zkvalitňování komunikace.

Jako doplňující metoda získání informací o situaci v rámci spolupráce školy a rodiny na sledované střední škole byla použita forma rozhovoru. *„Rozhovor je taková metoda, která je založena na přímém dotazování. Spočívá v bezprostředním osobním styku výzkumníka se zkoumanou osobou. Výzkumník při rozhovoru klade dotazy, na které zkoumaná osoba (respondent) odpovídá. Rozhovor je zaměřen na zjištění pokud možno objektivních údajů o určitém jevu“.* (Grecmanová, H., Holoušová, D., Urbanovská, E., Obecná pedagogika I., 2002, s. 224)

K rozhovoru byla oslovena psycholožka Střední polytechnické školy v Olomouci a dále pracovníci internátu školy, konkrétně vědoucí mimoškolních aktivit. Rozhovor je pro účely této práce považován za zdroj informací, rozšiřující data, získaná prostřednictvím dotazníkového šetření. Tuto kombinaci považuje za vhodnou právě Grecmanová a kol. (2002): *„Metoda rozhovoru se používá často v souvislosti s dalšími metodami pedagogického výzkumu, jako je dotazník, metoda pozorování a metoda pedagogického experimentu“.* Zvolení – k rozhovoru oslovení – pracovníci školy se dají v rámci své profese považovat za srovnatelně kompetentní k vyjádření se v rámci studované problematiky jako oslovené skupiny respondentů.

4) Výzkumný vzorek

Dotazníkové šetření proběhlo v měsících duben a květen roku 2014 v prostředí Střední polytechnické školy v Olomouci.

Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79 je příspěvkovou organizací zřízenou Olomouckým krajem. Přípravuje žáky pro výkon dělnických povolání a odborných činností v odpovídajících učebních oborech, které jsou ukončeny závěrečnou zkouškou a dále také ve studijních oborech pro výkon náročných dělnických povolání a obchodních činností provozního charakteru. Toto studium je ukončeno maturitní zkouškou. Studium ve studijních oborech je čtyřleté a v učebních oborech je tříleté. Dále je možno pokračovat v nástavbovém

denním dvouletém studiu, které je určeno pro uchazeče, kteří získali střední odborné vzdělání v určitém učebním oboru. Toto studium je ukončeno maturitní zkouškou.

Škola zajišťuje žákům teoretické vyučování, praktické vyučování a výchovu mimo vyučování. Je školou regionální a komplexní, umístěnou v rozsáhlém, moderně vybaveném areálu.

Maximální kapacita žáků školy je 1326 žáků, v rámci domova mládeže lze ubytovat maximálně 165 žáků. Vzdělávání žáků zajišťuje 95 pedagogů a 55 ostatních pracovníků zabezpečuje technický provoz školy a ekonomické činnosti.

Škola vyučuje 15 vzdělávacích oborů ve čtyřech směrech, a to:

- směr strojírensko-automobilní,
- směr dřevařský,
- směr stavební,
- směr obchodní.

Jak již bylo uvedeno, v rámci dotazníkového šetření byly osloveny tři skupiny respondentů – žáci, učitelé a rodiče žáků. Žáci pro dotazníkové šetření byli ze tří tříd směru strojírensko – automobilního, a to konkrétně vždy po jedné třídě z učebních oborů zámečnick, automechanik a autoelektrikář. Uvedené studijní obory jsou navštěvovány výhradně chlapci, což se ukazuje v následující tabulce, zachycující charakteristiku jednotlivých skupin respondentů.

Skupina respondentů	Ženy (v %)	Muži (v %)
Žáci	0,00	100,00
Rodiče žáků	42,85	57,14
Učitelé	6,25	93,75

Tabulka č. 1: Charakteristika jednotlivých skupin respondentů.

Z uvedeného tabulkového přehledu je zřejmé, že podíl pohlaví je nejen u skupiny žáků, ale i učitelů ovlivněn nabídkou oborů, které Střední polytechnická škola Rooseveltova v Olomouci nabízí. Uvedená škola navazuje na tradici technických a řemeslných oborů učňovského školství, přičemž na oborovou skladbu navazuje složení učitelského sboru školy, který je tvořen z velké části muži. Výše uvedenou viditelnou převahu mužů v rámci

učitelského sboru má za následek také fakt, že dotazníky byly rozdány především učitelům odborného výcviku, kde mají muži mezi učiteli značnou převahu. Z navrácených dotazníků patřilo 84,37 % učitelům odborného výcviku a 15,62 % učitelům teoretické části vyučování na uvedené škole.

V rámci dotazníkového šetření bylo rozdáno celkem 60 kusů dotazníků mezi žáky školy a po 30 kusech dotazníků mezi učitele Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci a rodiče studentů uvedené školy. Vyšší množství dotazníků, rozdaných mezi studenty školy mělo za cíl omezit možnou a předpokládanou chybu ve výsledcích záměrným chybným nebo zesměšňujícím odpovídáním na položené otázky. Tento předpoklad byl potvrzen pozorovanou snahou některých dotazovaných žáků k takovému jednání v rámci prvního rozdaní dotazníků (30 kusů). Z uvedených důvodů byl počet dotazníků, rozdaný žákům školy navýšen na dvojnásobek.

Návratnost dotazníků byla od všech třech skupin nad očekávání vysoká. Nižší návratnost byla předem předpokládána ze strany rodičů žáků, přičemž tento předpoklad byl naplněn. Otázkou zůstává, zda je v této situaci na vině nepředání dotazníků od žáků k jejich rodičům, nevyplnění dotazníku samotným rodičem nebo nenavrácení vyplněného dotazníku žákem od rodičů zpět do školy.

Procentuálně vyjádřená návratnost dotazníků je přehledně uvedena na následující tabulce.

Skupina respondentů	Rozdané dotazníky (v kusech)	Vrácené dotazníky (v kusech)	Vrácené dotazníky (v % rozdaných)
Žáci	60	53	88,33
Rodiče žáků	30	21	70,00
Učitelé	30	29	96,66

Tabulka č. 2: Návratnost dotazníků od jednotlivých skupin respondentů.

5) Analýza výsledků

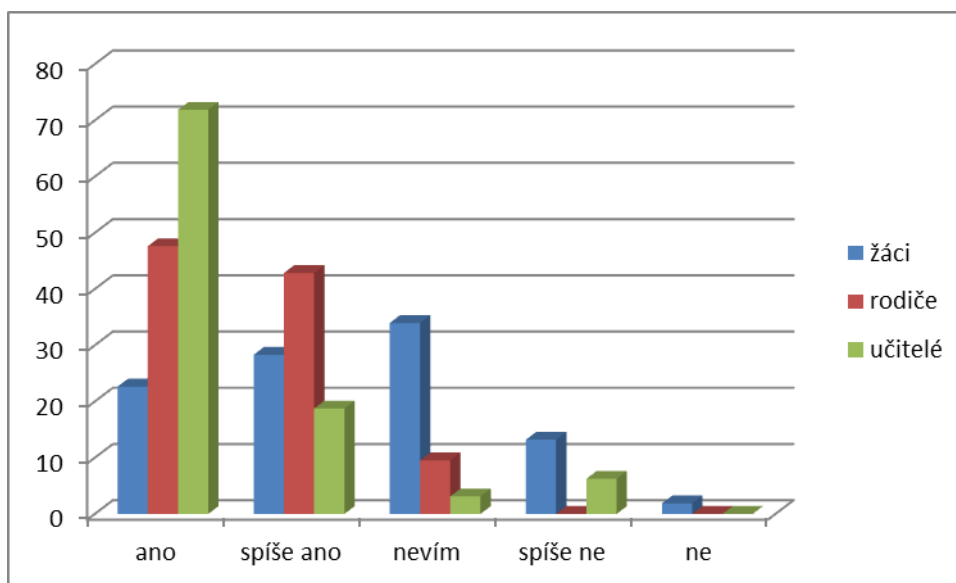
Analýza výsledků dotazníkového šetření byla provedena po jednotlivých dílčích otázkách, které byly obsahem rozdaných dotazníků. Otázky byly voleny tak, aby na ně odpovídaly zpravidla alespoň dvě z dotazovaných skupin respondentů a byla tak zaručena

možnost porovnat v následných výstupech navzájem jejich odpovědi. Po shromáždění odpovědí na dané otázky bylo provedeno jejich vyhodnocení.

5.1. Spolupráce školy a rodiny jako možnost ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí.

Všem třem skupinám respondentů (žákům, rodičům žáků, učitelům školy) byla na úvod dotazníkového šetření položena otázka, zda může komunikace rodičů a školy ovlivnit prospěch a chování dítěte ve školním prostředí.

Záměrně nebyla položena otázka, která by se přirozeně nabízela, a to: zda může spolupráce školy a rodiny ovlivnit prospěch a chování žáků v pozitivním směru. Smyslem v dotazníku položené otázky nebylo potvrzovat úzus o tom, že při kladné spolupráci obou stran, bude výsledek – tedy prospěch a chování žáka rovněž kladný. Účelem bylo prosté zjištění, zda si respondenti jsou vědomi příčinné souvislosti úrovně spolupráce a komunikace školy a rodiny na prospěch a chování žáků ve školním prostředí, a to bez určení, zda tomu tak je v pozitivním nebo negativním slova smyslu.

Graf č. 1: Spolupráce školy a rodiny jako možnost ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí.

Při pohledu na uvedený grafický výstup je zřejmé, že výrazně vědomi vztahové souvislosti mezi kvalitou spolupráce školy a rodiny a obrazem žáka ve školním prostředí jsou

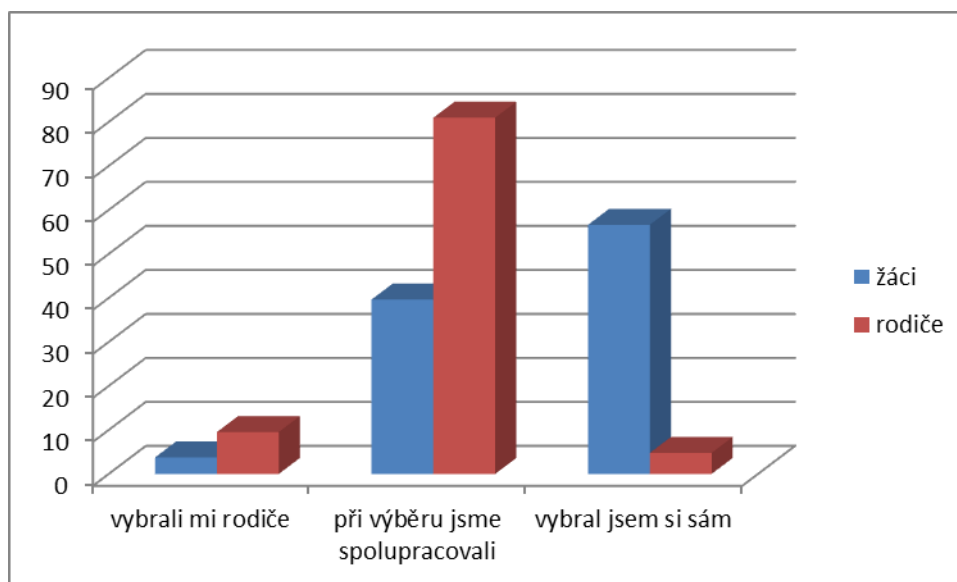
si dotazovaní učitelé. Procentuálně vyjádřeno zvolilo odpověď *ano* celých 71,87 % dotazovaných učitelů, přičemž odpověď *spíše ano* zaznačilo do dotazníků 18,75 % z nich. Celkově se tak dá říci, že 90, 62 % z dotazovaných učitelů potvrzuje, že obraz žáka ve školním prostředí je příčinně ovlivňován úrovní komunikace mezi školou, tedy učiteli a jeho rodiči, a to jak negativním, tak pozitivním směrem.

Toho, že kvalita zmíněné komunikace a spolupráce obou stran je podmiňujícím faktorem pro prospěch i chování žáků, jsou si dle výsledků, uvedených v grafickém výstupu vědomi i dotazníkem oslovení rodiče. Na rozdíl od učitelů, je však u rodičů pozorovatelné téměř rovnoměrné rozdělení odpovědí mezi variantu *ano* (47,61 %) a *spíše ano* (42,85 %). Je tedy zřejmé, že rodiče váhají, nakolik je prospěch a chování dítěte ve škole jistě ovlivněno kvalitou spolupráce školy a rodiny. Na druhou stranu, ale na 90,46 % z nich zvolilo jednu ze dvou kladných forem odpovědi a potvrzují tak, že spolupráce školy a rodiny úzce koreluje s celkovým obrazem žáka v prostředí školy.

Vzhledem k tomu, že uvedená otázka byla položena všem třem skupinám respondentů, lze na grafickém výstupu pozorovat i zajímavou tendenci, s jakou odpovídali samotní žáci Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci. Četnost odpovědí žáků vzrůstá od jasné odpovědi *ano*, přes *spíše ano* k neutrální variantě odpovědi *nevím* a pokračuje i největším zastoupením (ze všech třech skupin respondentů) v kategoriích *spíše ne* a *ne*. Lze tak konstatovat, že tendence odpovědí žáků jde zcela v protisměru vůči odpovědím skupin dospělých respondentů, tedy rodičů a učitelů. Otázkou zůstává, zda tomu tak je vzhledem k věku žáků, kdy si nejsou ještě zcela vědomi toho, že by kvalita spolupráce školy a rodiny mohla jejich obraz a výsledky ve školním prostředí jakkoliv ovlivňovat. Nebo lze poměrně vysokou frekvenci odpovědí žáků v kategorii *nevím* (33,96 %) a *spíše ne* (13,2 %) přičíst názoru, že vztahová souvislost mezi úrovní spolupráce školy a rodiny a obrazem žáka ve školním prostředí není natolik silná, jak je obecně předpokládáno a že odpovědi dospělých respondentů pouze kopírují zažitý předpoklad o existenci uvedené vztahové souvislosti. Naopak se ale 50,94 % žáků přiklonilo k volbě odpovědi z kladnější části spektra odpovědí a volilo odpovědi *ano* a *spíše ano*. Skupina žáků je tedy v rámci četnosti odpovědí rovnoměrně rozložena mezi odpovědi potvrzující korelační vztah mezi úrovní spolupráce školy a rodiny a obrazem žáka ve školním prostředí a odpovědi, které vyznačují zdrženlivost v potvrzení, zda takový vztah ovlivnění vůbec existuje.

5.2. Způsob výběru školy/oboru studia.

Otázka způsobu výběru školy či oboru studia položená současně skupinám žáků a jejich rodičům měla za cíl zjistit míru spolupráce uvnitř samotné rodiny a hypoteticky naznačit míru spolupráce rodiny a školy. (Předpokládám, že větší zájem o spolupráci se školou budou mít žáci, kteří si vybrali školu sami, případně po dohodě s rodiči.) Samotný přechod ze základního stupně vzdělávání do stupně středního je pro žáky velkým zlomem. Spolu se změnou prostředí dochází i ke změně z čistě obecného vzdělávání na vzdělání oborové, které má žáka připravit na jeho možné budoucí povolání. Bohužel právě způsob výběru školy či oboru studia může být mnohdy prostředkem, kdy se rodiče snaží směřovat své potomky ve směru svých vlastních nenaplněných ambicí. Způsob výběru školy je tak jedním z ukazatelů, kterým lze posoudit kvalitu komunikace a spolupráce mezi žáky a jejich rodiči.

Graf č. 2: Způsob výběru střední školy/oboru studia.

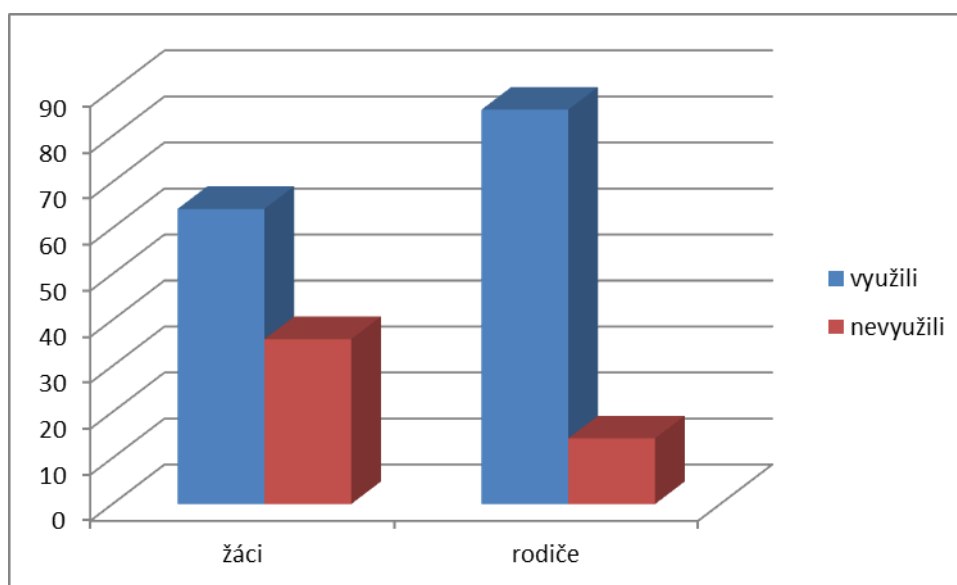
Výsledky grafického výstupu u otázky na způsob výběru školy a či oboru studia podal obraz mírně rozdílného vnímání dané situace ze strany rodičů a ze strany samotných žáků. Podle mínění 80,98 % rodičů byl výsledek výběru školy či oboru studia dílem vzájemné spolupráce obou stran. Tentýž názor však sdílí se svými rodiči pouze 39,62 % žáků. Naopak nadpoloviční většina žáků (56,6 %) je přesvědčena o tom, že výběr školy a či oboru studia byl jejich vlastním rozhodnutím. Otázkou zůstává nakolik žáci, volící odpověď *vybral jsem si sám*, byli ve svém rozhodnutí ovlivněni svými rodiči a jejich názorem a nakolik to obě strany považují za spolupráci či nikoliv. Z grafického výstupu dle všeho vyplývá, že pro rodiče je komunikace vedoucí k pozdějšímu samostatnému rozhodnutí potomků již jistou spoluprací,

ale žáci ji v nadpoloviční většině v této formě popírají a vidí jako stěžejní samotné jejich rozhodnutí, nikoli proces k němu vedoucí. Zajímavým prvkem grafického znázornění je fakt, že téměř 10 % (9,52 %) z dotazovaných rodičů přiznává, že svému dítěti vybralo školu či obor studia samo.

Obecně lze z grafického výstupu rovněž číst vzrůstající četnost odpovědí u žáků směrem od situace, kdy jsou rozhodujícími rodiče k situaci, kdy si žák volí svou další cestu sám. Příčinou je podle mě věk žáků střední školy, kteří jsou v období dospívání a kladou podle všeho důraz na své vlastní rozhodování a nejsou si v míře odpovídající realitě plně vědomi vlivu svých rodičů a komunikace s nimi.

5.2.1. Závislost výběru školy/oborů studia na jejich prezentaci.

V souvislosti s výše popsány metodami možné prezentace školy či samotných jednotlivých oborů studia vůči veřejnosti, byla položena otázka, zda bylo v případě oslovených respondentů využito nějaké uvedené propagační akce Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci (Scholaris, případně Den otevřených dveří).

Graf č. 3: Byla využita při výběru školy/oboru studia akce typu Scholaris, případně Den otevřených dveří?

Míra ovlivnění výběru školy či oboru studia akcemi typu Den otevřených dveří nebo Scholaris je z grafického znázornění uvedené otázky více než zřejmá. Výrazná většina 85,71 % z oslovených rodičů oceňuje tuto formu získání informací o škole či oboru studia

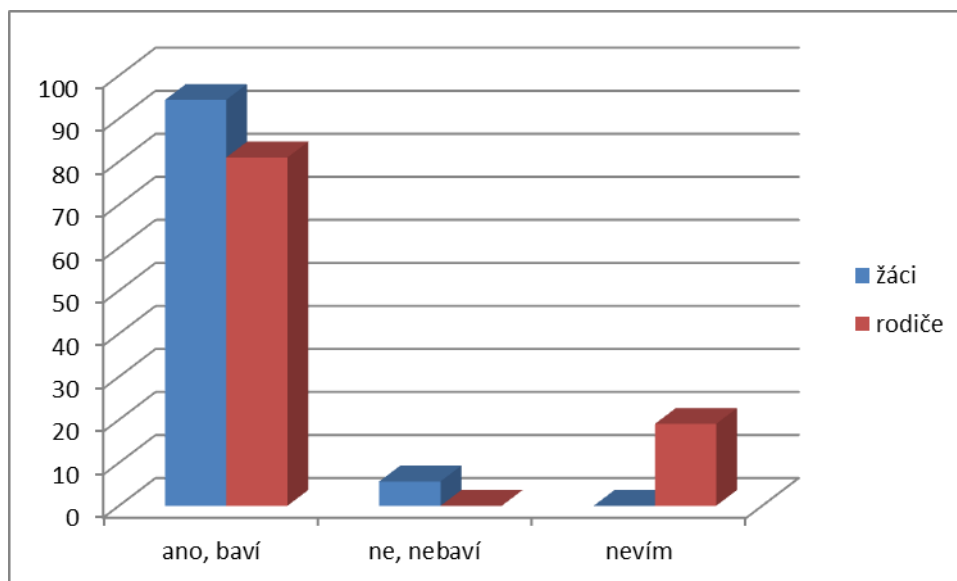
jejich potomků pro komplexnost takto poskytnutých informací, možnost seznámit je přímo jak s prostředím školy, tak částečně i pedagogickým obsazením. I ve skupině dotazníkem oslovených žáků školy odpovídala nadpoloviční většina z nich (64,15 %) ve prospěch propagačních akcí školy a oborů studia s tím, že takové akce využili k získání informací potřebných pro rozhodování o výběru budoucího směru studia.

U skupiny žáků, kteří odpovídali negativně ve smyslu, zda propagační akce typu Den otevřených dveří nebo Scholaris využili (35,84 %), je možné, že ačkoliv takové akce nevyužili oni sami, navštívili ji jejich rodiče. V případě rozhodování potenciálních žáků a jejich rodičů o budoucím studiu a jeho formě na Střední polytechnické škole Rooseveltova v Olomouci je tak z grafického znázornění zřejmá výrazná efektivita prezentace školy prostřednictvím akcí typu Den otevřených dveří nebo Scholaris. V současné době jsou tedy podle všeho tyto léty prověřené prezentační formy vzdělávacích institucí stále dostatečně úspěšné a rovnají se tak i moderním prezentacím ve formě webových stránek či reklamních ploch.

5.3. Úroveň zájmu o školu/obor studia.

Spolupráci školy a rodiny žáků, kteří uvedenou školu studují, může být velmi nápomocna situace, kdy žáka zvolená škola či vybraný obor zajímá a baví. Projevovaný zájem o obor je nesporně pozitivním faktorem pro komunikaci samotného žáka, ale i jeho rodiny (přesněji rodičů), pokud postoj potomka vůči zvolenému oboru studia znají.

Stejně jako předchozí otázka, byla i otázka, zda mají žáci zájem o obor, který studují (v dotaznících pro srozumitelnost žákům formulováno jako otázka, zda je zvolený obor baví) položena skupině respondentů z řad žáků a jejich rodičů. Vedlejším důvodem pro položení uvedené otázky bylo získat informaci, zda dochází uvnitř rodin k předání informací z potomků na rodiče. Funkčnost komunikace a spolupráce uvnitř rodiny je základ pro efektivní komunikaci mezi školou a rodinou a je základním kamenem pro úspěšnost takové spolupráce.

Graf č. 4: Zájem žáků o zvolený obor studia?

Skupina žáků projevila ve formě odpovědi na uvedenou otázku zájem o jimi zvolenou školu/obor ve výrazné převaze nad skupinou žáků, kteří naopak projevili svou nespokojenost s vybranou školou/oborem studia. Odpověď *ano, baví* tak zvolilo 94,33 % žáků a odpověď *ne, nebaví* 5,66 % z oslovených žáků. Ve vztahu k prostředí Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci je zjištěný výrazně kladný výsledek ve věci zájmu žáků školy o zvolené obory pozitivním předpokladem pro zajištění příjemné studijní atmosféry a následně i pro fungující spolupráci škola a rodiny.

Dotazníkem oslovení rodiče si z velké většiny myslí (80,95 %), že jejich potomky zvolený obor zajímá a baví je jeho náplň. Naopak žádný z rodičů neodpověděl ve smyslu, že jeho dítě zvolený obor nezajímá. Otázkou v tomto případě je, zda rodiče o faktu, že tomu tak může být u jejich dítěte, vědí, nebo zda si takovou situaci dokáží připustit. Stejně tak je otázkou, zda jsou schopni v takovém případě pravdivě zaznačit takovou odpověď do dotazníku.

Zajímavým prvkem, který však svědčí v určitý neprospěch kvality komunikace v rodině samotné, je zjištění, že téměř 20 % rodičů (19,04 %) netuší, zda jejich potomka baví obor, který studuje. Spolu s již dříve zjištěným faktem, že téměř 10 % (9,52 %) z dotazovaných rodičů přiznává, že svému dítěti vybralo školu či obor studia samo (viz. Graf č. 2) je takový výsledek obrazem toho, že minimálně v 10 až 20 % rodin není komunikace a spolupráce uvnitř rodiny na takové úrovni, aby to bylo přínosem pro následnou komunikaci rodiny se školou.

5.4. Důvěra vůči učitelům.

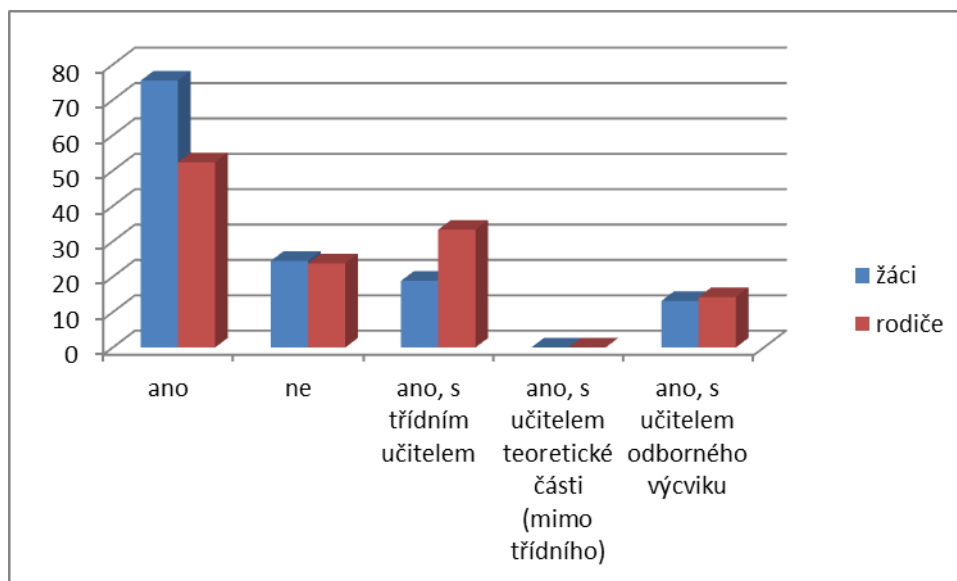
Úroveň důvěry žáků a jejich rodin vůči učitelům je jedním ze základních stavebních kamenů pro úspěšnou spolupráci mezi školou a rodinou. Žák, tedy člověk ve fázi dospívání se vnitřně potýká s řadou názorových rozporů a je vhodné, když má možnost svěřit se, konzultovat, poslechnout si názor i jiného člověka než rodiče. Často se stává, že názor takového konzultanta přijme lépe než názor rodičů, a to i v případě, že jsou totožné. Pokud učitel požívá důvěry svých žáků je to pro něj nesporná výhoda při pedagogické činnosti. Má možnost poznat žáky blíže a lépe pak s takovou znalostí posoudit výsledky a vystupování žáka v rámci vyučování.

Pro ověření úrovně, s jakou se v případě možných vzniklých problémů, obrací žáci na učitele v rámci Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci, byla položena následující otázka. Znění otázky poukazuje na možný vznik problémové situace a na ochotu žáků, ev. jejich rodin ke konzultaci s učitelem ve věci takového problému.

Konkrétní znění otázky pro účely dotazníků bylo: *Konzultujete/konzultuje vaše dítě v případě potřeby své problémy s učitelem nebo dokážete si představit, že byste/že by vaše dítě v případě problémů oslovili/oslovilo učitele s žádostí o radu nebo pomoc?* Vizuální výstup shrnující odpovědi na danou otázku znázorňuje následující graf. Níže uvedený výčet uvádí celé znění odpovědí, které měli možnost oslovení respondenti zvolit (je uvedeno z důvodu, kdy pro rozsah některých z odpovědí není tyto možné uvést v celém znění v grafickém výstupu). Odpovídající odpovídali ve schématu, kdy volili mezi možnostmi *ano* a *ne* a potom, pokud zvolili variantu *ano*, mohli ji rozvést ve smyslu toho, ke kterému učitelům by měli větší důvěru.

Formy možných odpovědí:

- ano
 - ano, s třídním učitelem
 - ano, s učitelem teoretické části (mimo třídního)
 - ano, s učitelem odborného výcviku
- ne

Graf č. 5: Úroveň ochoty žáků ke komunikaci s učiteli ve věci problémů.

V odpovědi na výše uvedenou položenou otázku volilo variantu *ano*, tedy ve prospěch důvěry vůči učitelům, 75,47 % žáků. Opačnou odpověď potom volilo 24,52 % z nich. Oslovení rodiče potom volili odpověď *ano*, tedy ve smyslu, že si myslí, že jejich potomci mají důvěru ve své učitele v množství 52,38 %. V nedůvěru svých potomků v učitele zvolené školy se vyslovilo 23,8 % rodičů. Čtvrtina rodičů na otázku neodpověděla.

Rozšiřující část odpovědi *ano* přináší obrázek o tom, která část učitelů je žákům potenciálně nejbliže a na kterou by se tedy v případě problémů obrátili. Rodiče žáků předpokládají z 33,33 % (z množství rodičů původně volících odpověď *ano*), že takovým učitelem bude třídní učitel jejich dítěte. Dále 14,28 % rodičů volilo jako možného důvěrníka svého potomka učitele odborného výcviku. Odpovědi žáků se blíží volbě rodičů v případě úrovně důvěry v učitele odborného výcviku, pro které se rozhodlo 13,2 % žáků (z množství žáků původně volících odpověď *ano*). Důvěra v třídního učitele je však u samotných žáků nižší než u jejich rodičů, a to 18,86 %. Učitele teoretické části vyučování (mimo třídního učitele) nezvolil za možného důvěrníka žádný z dotazovaných respondentů.

Z uvedeného lze konstatovat, že za člověka v rámci školního prostředí, s nímž by žáci nejpravděpodobněji konzultovali své problémy, v případě jejich výskytu, by byl třídní učitel nebo učitel odborného výcviku. Třídní učitel je podle uvedeného tím prvním, na nějž by se žáci obrátili v případě problémů či v rámci potřeby konzultace. Učitel odborného výcviku má oproti učiteli teoretické části vyučování širší možnosti poznat osobnost a přístup žáka vzhledem k většímu objemu času, který spolu tráví v rámci praktické části vyučování. Je

zřejmé, že žáci z téhož důvodu mají k učiteli odborného výcviku po svém třídním učiteli nejbližší.

5.5. Úroveň a způsoby komunikace v rodině.

5.5.1. Kvalita komunikace v rodině obecně.

Jak bylo již uvedeno výše, je funkčnost komunikace a spolupráce uvnitř rodiny základem pro efektivní komunikaci mezi školou a rodinou. V rámci rodiny by neměla platit žádná omezení v toku informací a komunikaci mezi dospělými a dětmi, mezi rodiči a potomky. Rodina by měla být prostředím, kde člověk může být emocionálně odhalen bez jakéhokoliv strachu. Zdravá komunikace je nejenom prostředkem dorozumívání v rámci soužití, ale může stejně tak mít i formu sdílení, předání citů, pocítění opory a blízkosti. Úroveň komunikace v rámci rodiny je potom obrazem emocionálního stavu takového rodinného společenství.

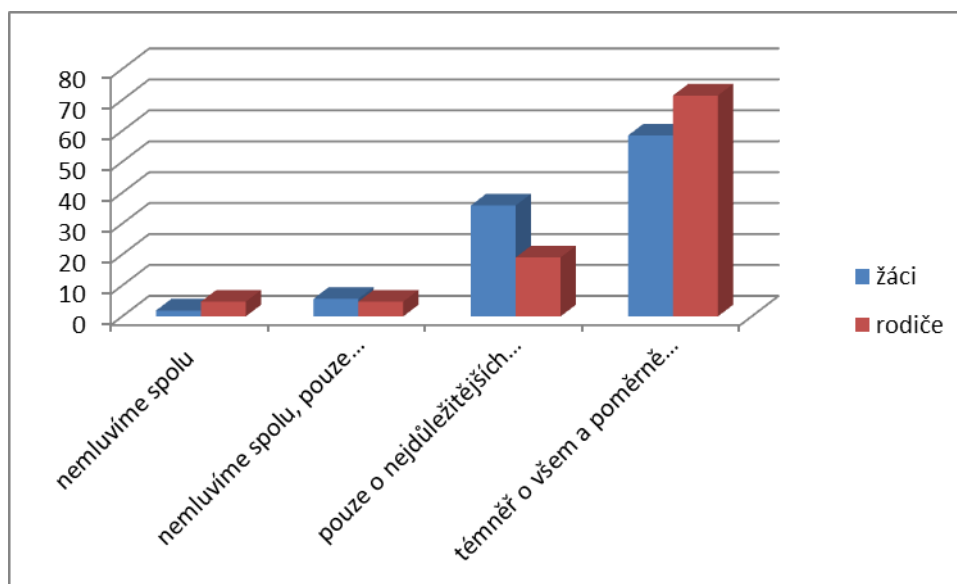
Bohužel jsme v dnešní době spíše svědky úpadku tradiční rodiny a jejích hodnot. Často je provoz navenek funkční a bezproblémové rodiny omezen pouze na provozní záležitosti a komunikace se odvíjí pouze od témat, s nimi spojenými. V rámci rodinné komunikace dnešní doby bohužel není často nouze o nadměru sebeprosazování jedinců, nadbytek negativního hodnocení a naopak nedostatek pochvaly, ocenění, ale například i soucitu a sebeobětování se pro druhého. Následkem může být více než v minulosti uzavírání se dětí a dospívajících a jejich následná neschopnost komunikovat dále ve společnosti.

Výsledky z odpovědí na danou otázku představuje následující graf. Níže uvedený výčet uvádí celé znění odpovědí, které měli možnost oslovení respondenti zvolit (je uvedeno z důvodu, kdy pro rozsah některých z odpovědí není tyto možné uvést v celém znění v grafickém výstupu).

Formy možných odpovědí:

- nemluvíme spolu
- nemluvíme spolu, pouze když je třeba vyřešit nějaký problém
- pouze o nejdůležitějších věcech, ale pokud je příležitost nemáme problém probrat téměř vše

- téměř o všem a poměrně často, máme přátelský vztah

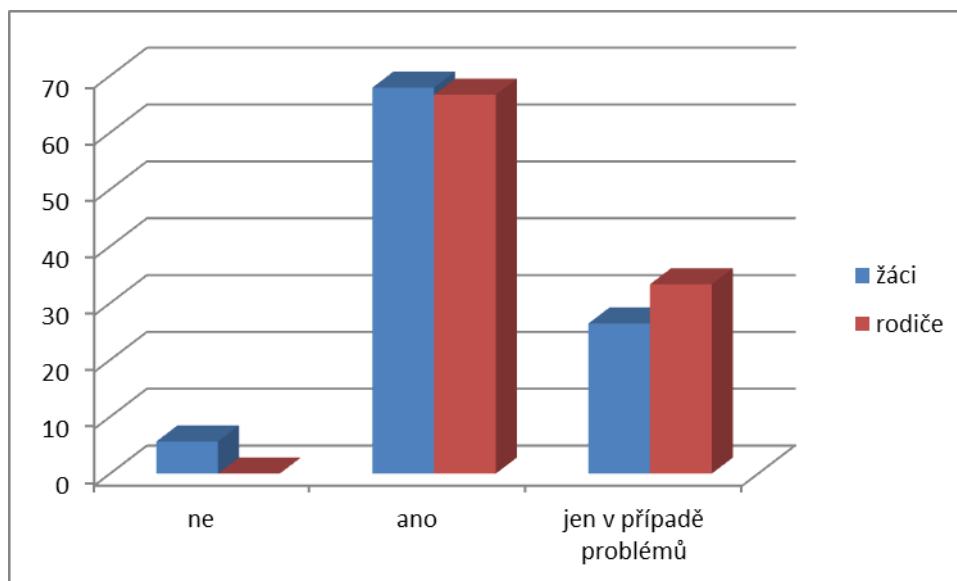

Graf č. 6: Míra otevřenosti komunikace žáků a jejich rodičů.

Při prohledu na grafický výstup k problematice komunikace uvnitř rodiny je zřejmá vzrůstající četnost odpovědí směrem k pozitivnímu hodnocení úrovně komunikace. Rodiče mají k hodnocení o něco pozitivnější přístup než žáci v případě odpovědi ve formě *téměř o všem a poměrně často, máme přátelský vztah*. Rodiče tuto odpověď volili v 71,42 % případů, žáci potom v 58,49 % případů. V součtu uvedené varianty odpovědi a další z odpovědí v pozitivním slova smyslu (*pouze o nejdůležitějších věcech, ale pokud je příležitost nemáme problém probrat téměř vše*) se dokonce pro ocenění kvality komunikace vyslovili žáci v množství vyšším než jejich rodiče. V součtu se dohromady pro třetí a čtvrtou variantu z odpovědí (tedy ty, které jsou pozitivním hodnocením úrovně komunikace) vyslovilo 94,33 % žáků a 90,46 % rodičů.

5.5.2. Komunikace v rodině o tématech, týkajících se studia.

Cílem následujícího grafického výstupu je znázornit, nakolik je běžnou součástí komunikace mezi žáky a jejich rodiči problematika prospěchu a chování ve školním prostředí.

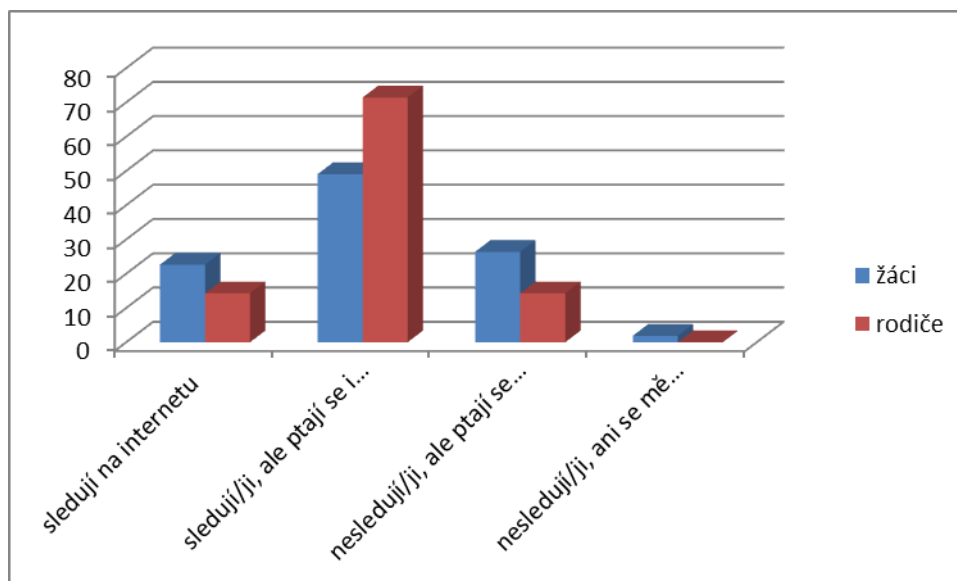
Graf č. 7: Je v rámci komunikace žáků a jejich rodičů řešen prospěch, chování?

Ukázalo se, že 66,66 % rodičů a 67,92 % žáků tato témata považují za nedílnou součást vzájemné komunikace. Zhruba třetina dotázaných z obou skupin respondentů přiznala, že zmíněná témata do komunikace v rámci rodiny včleňuje jen v případě problémů. Přibližně šestina dotázaných žáků si nemyslí, že by otázka prospěchu a chování byla v rámci rodinné komunikace jakkoliv probírána. Naopak žádný z dotázaných rodičů si nemyslí, že by jejich komunikace s potomky byla těchto témat zcela prostá.

S kvalitou komunikace uvnitř rodiny souvisí i otázka, jakou formou rodiče zjišťují informace o prospěchu a chování potomka ve školním prostředí. Zda získávají informace z přímých rozhovorů se svými potomky nebo zda využívají internetového přístupu, jako možné formy předání těchto informací přímo ze školy k rodičům. Otázka k této problematice byla položena jak rodičům, tak i jejich dětem. Pro širší odpovědi je opět uveden výčet jejich celého znění (je uvedeno z důvodu, kdy pro rozsah některých z odpovědí není tyto možné uvést v celém znění v grafickém výstupu).

Formy možných odpovědí:

- sledují/ji na internetu
- sledují/ji, ale ptají se i mě/ptám se dítěte
- nesledují/ji, ale ptají se mě/ptám se dítěte
- nesledují/ji, ani se mě neptají/neptám dítěte

Graf č. 8: Sledují rodiče žáků jejich prospěch, chování prostřednictvím internetového přístupu nebo se ptají přímo svých dětí?

Z výsledků zjištěných odpovědí je patrný především zájem ze strany rodičů o informace ve věci prospěchu a chování jejich potomků. Většina dotázaných rodičů (71,42 %) sleduje výsledky svého potomka jak prostřednictvím internetového přístupu, tak se jej ptá v rámci rozhovorů v domácím prostředí. Shodně se potom vyjádřili rodiče u variant odpovědí, kdy pouze sledují internetový přehled o prospívání a chování svého dítěte ve škole (14,28 %) a nesledují internetový přístup, ale ptají se přímo svého potomka (14,28 %). K tomu, že by žádnou formou nesledoval prospěch a chování svého dítěte se nepřiznal žádný z dotázaných rodičů, avšak je zajímavé, že téměř 2 % žáků si to o svých rodičích myslí. U odpovědí samotných žáků je trend výsledků podobný, ale zatímco četnost u zdvojené formy zjišťování informací je nižší oproti rodičům (49,05 %), u odpovědí preferujících jen jednu z možností je četnost odpovědí žáků vyšší (internetový přístup 22,64 %, rozhovory s dítětem 26,41 %).

Zjištěné zastoupení odpovědí v jednotlivých kategoriích u všech otázek na téma komunikace v rámci rodiny pozitivně hodnotí její úroveň. Je znatelné, že dospívající respondenti z řad žáků mají k hodnocení situací obecně mírně kritičtější přístup než jejich rodiče, nicméně v celku jejich odpovědi kopírují odpovědi rodičů a potvrzují tak domněnku o relativně dobré funkčnosti komunikace v rámci rodiny.

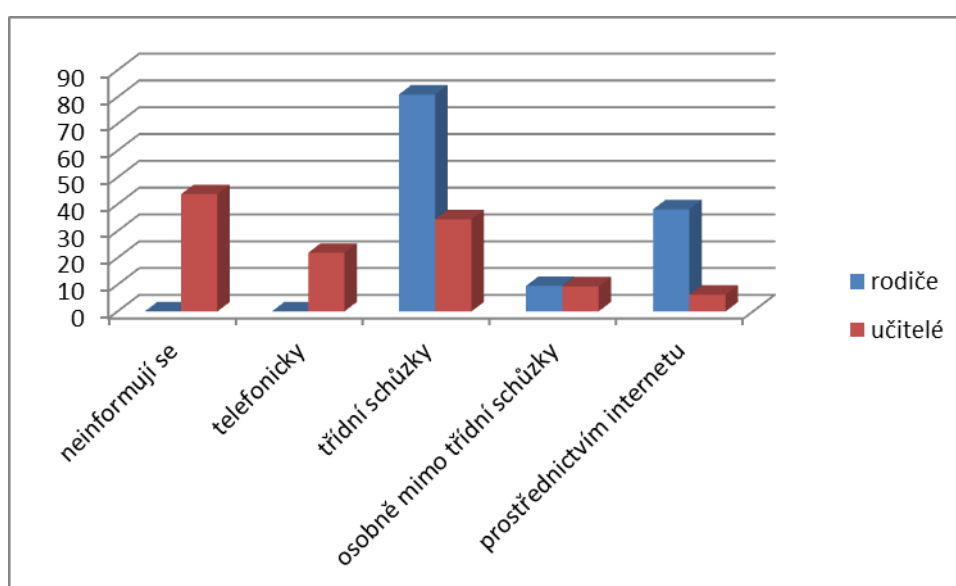
5.6. Úroveň a způsoby komunikace mezi školou a rodinou.

Úroveň komunikace mezi školou a rodinou je nesporně výsledkem spolupůsobení mnoha faktorů. Vliv na ni má prostředí rodiny, sociální statut rodiny, vzdělání rodičů žáka, na druhé straně také osoba učitele, jeho vystupování, stejně jako empatie na obou stranách.

Ideální forma komunikace mezi školou a rodinou je obousměrná. Ale i přenos informace pouze jedním směrem (nejčastěji sdělení o prospěchu, chování dítěte od učitelů a rodičům) je formou komunikace. Už jen proto, že výsledkem takové jednosměrné formy, může být vždy i reakce na ni (řešení příčin nepříznivého prospěchu či chování, reakce na výzvy či informace ze strany školy).

Nejčastěji je užívána pro účel komunikace mezi školou a rodinou její verbální podoba (třídní schůzky, osobní a telefonické konzultace). Pro přenos informací ze školy do rodiny je potom užívána forma písemná (zápis v žákovské knížce, záznam do systému, který umožňuje přehled pomocí internetového přístupu).

Úkolem následující otázky bylo zjistit jakou formu z v dotazníku uvedených nejčastěji užívaných forem komunikace mezi školou a rodinou rodiče žáků preferují. A zároveň jak preferenci rodičů ve vztahu k jednotlivým možnostem cítí učitelé Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci. Vzhledem k tomu, že je předpoklad kombinování různých forem kontaktu se školou a získávání informací, bylo umožněno v rámci odpovídání i volení kombinovaných odpovědí.

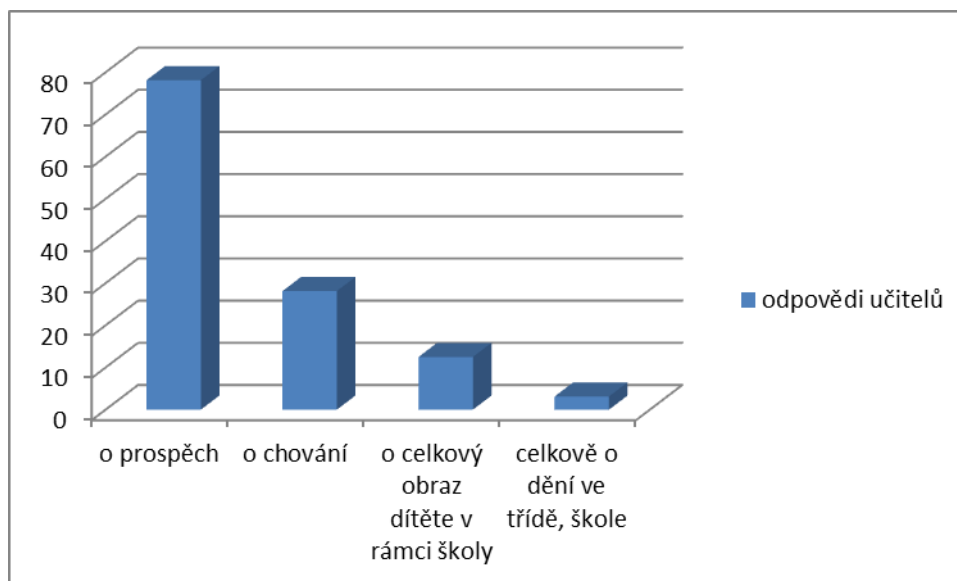

Graf č. 9: Forma, jakou rodiče nejčastěji informují na studijní výsledky dítěte či jeho chování?

V rámci odpovědí na uvedenou otázku bylo ze strany rodičů potvrzeno dominantní postavení tradičních třídních schůzek, jako ověřené formy komunikačního prostředku mezi školou a rodinou. Pro třídní schůzky se vyslovilo 80,95 % rodičů, ale překvapivě je za efektivní a rodiči navštěvované považuje pouze 34,37 % učitelů. Rodiče dále volili jako funkční komunikační platformu způsob získání informací prostřednictvím internetového přístupu (38,09 %) a následně pak formu osobní návštěvy mimo třídní schůzky (9,52 %). Zajímavé je, že žádný z dotázaných rodičů nepřikládá význam telefonické konzultaci s učitelem, která se jinak jeví jako dostupná a rychlá forma reakce, v případě, že je toho třeba. Stejně jako rodiče nemají pocit, že by se na své potomky vůbec nijak neinformovali. Obecně tak rodiče projeví ze své strany zájem o informace a komunikaci ve věci prospěchu a chování svých potomků, s tím, že preferují osobní kontakt spolu s moderní možností přístupu přes internet nad zdánlivě dostupnou a rychlou telefonickou konzultací.

Učitelé se v rámci této otázky vyjádřili k zájmu rodičů o informace ze strany školy poměrně negativně, když jich 43,75 % odpovědělo ve smyslu nezájmu rodičů. Rozpor s četností odpovědí rodičů vznikl u formy telefonického kontaktu školy a rodiny. Učitelé cítí telefonický kontakt stále jako funkční prostředek komunikace s rodiči studentů a tuto možnost volili v množství 21,87 %. Třídní schůzky učitelé vnímají mnohem méně navštěvované, než jak je cítí rodiče. Pouze 34,37 % učitelů je má za nejčastější formu informování se ze strany rodičů. Shoda nastala v rámci užívání osobního kontaktu mimo termíny konání třídních schůzek. Tuto formu zvolilo zhruba 10% z obou skupin respondentů. A kritičtí byli učitelé i k formě předání informací o obrazu studenta v prostředí školy prostřednictvím internetového přístupu, kdy ji jako nejčastější formu přenosu informací vidí pouze 6,25 %.

Následující otázka ve smyslu, o co se nejvíce zajímají rodiče studentů, pokud se informují na své dítě, byla položena pouze části respondentů složené z učitelů. V rámci odpovědí bylo možno zvolit naráz více z nich, přičemž nejčastější kombinací odpovědí byla volba *o prospěch + o chování*.

Graf č. 10: O co se nejvíce zajímají rodiče, pokud se informují na své dítě.

Z většiny (78,12 %) učitelé poukazují na fakt, že majoritní je zájem rodičů o informace pouze o prospěchu čili samotné klasifikaci jejich potomků. Zhruba z větší čtvrtiny (28,12 %) se pak rodiče zajímají i o chování žáků v rámci školního prostředí. O celkový obraz dítěte v rámci školy tak, jak by jej mohl učitel rodiči předat, se zajímá dle mínění učitelů pouze 12,5 % rodičů. Pouze minimálně se pak rodiče podle názoru dotázaných učitelů zajímají v případě kontaktu s učitelem o celkové dění ve třídě nebo ve škole (3,12 %).

V rámci dotazníkového šetření byly kromě otázek s prostým výběrem odpovědí, položeny i otázky polootevřené nebo otevřené. Prostřednictvím těchto otázek měli respondenti možnost doplnit či upřesnit své postoje. V rámci dotazníku pro učitele sledované školy byla jako otevřená položena složená otázka, *zda mají učitelé ze své pozice za to, že současný stav komunikace mezi školou a rodinou je vyhovující a zda mají zájem na jejím zlepšení.*

Pro potvrzení, že současný stav spolupráce a komunikace je nedostačující a pro zájem na jejím dalším zlepšení se přímo vyslovilo 50 % z učitelů. Dalších 15,36 % učitelů se vyslovilo pro zájem na dalším zlepšení s tím, že současný stav ohodnotili slovně v rámci otevřené odpovědi. Téměř 10 % (9,37 %) z nich se potom vyjádřilo shodně skepticky ke stavu současné komunikace mezi oběma stranami, ale překvapivě odpověděli ve smyslu, že nemají zájem na dalším zlepšování této spolupráce.

Některá slovní zhodnocení současného stavu komunikace:

„Současný stav je nevyhovující“.

„Není vyhovující, je co zlepšovat“.

„Komunikaci je nutno zlepšit“.

„Mám zájem o komunikaci“.

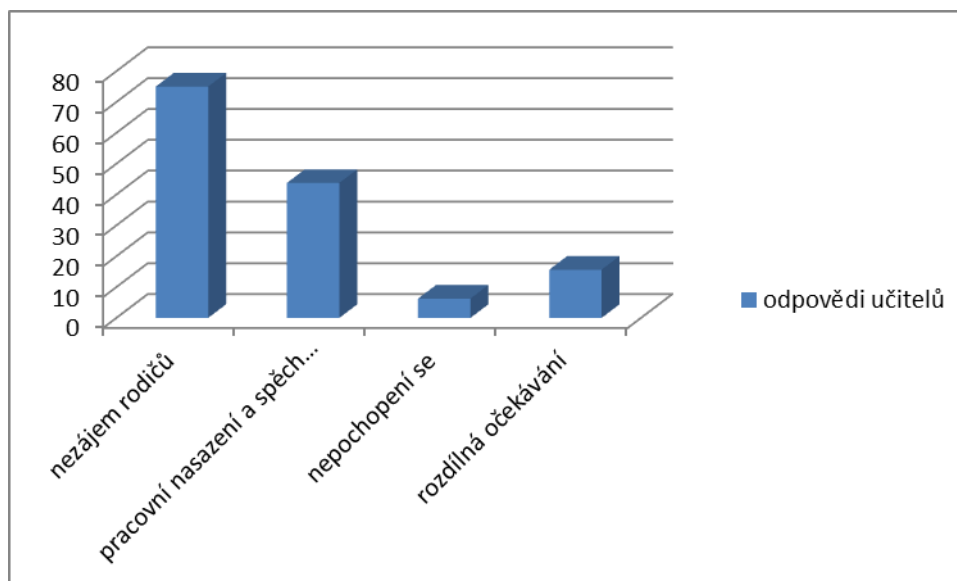
„Škola s rodiči komunikuje, ale rodiče se školou ne“.

Při pohledu na monotónní a nepřiliš lichotivé slovní hodnocení stavu současné spolupráce mezi školou a rodiči se nabízí otázka, proč tomu tak je a co je hlavní příčinou selhání jejího fungování. Otázka na uvedené téma byla položena opět v rámci dotazníku směřovaného učitelům sledované Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci.

Vzhledem k problematickému vymezení pouze jediného nejpravděpodobnějšího důvodu, který může být příčinou takového selhávání, bylo umožněno volit více odpovědí současně. Pro šíři odpovědí je opět uveden výčet jejich celého znění (je uvedeno z důvodu, kdy pro rozsah některých z odpovědí není tyto možné uvést v celém znění v grafickém výstupu).

Formy možných odpovědí:

- nezájem rodičů
- pracovní nasazení a spěch rodičů
- nepochopení se
- rozdílná očekávání

Graf č. 11: Proč selhává komunikace mezi školou a rodinou ze strany rodiny?

Jako nejdůležitější důvod selhávání komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou byl v 75 % případů volena odpověď, že tomu tak je pro *nezájem rodičů*. Tato nejčastější volba byla často kombinována s volbou, kdy by příčinou selhávání nejpravděpodobněji mělo být *pracovní nasazení a spěch rodičů* (43,75%). Odpověď *rozdílná očekávání* jako důvod možného selhávání komunikace potom byla volena v 15,62 % a *nepochopení se* v 6,25 % případů.

Problematika možnosti rozdílných očekávání jako důvodu selhávání komunikace mezi školou a rodinou byla předmětem doplňující otázky s možností otevřené odpovědi. Otázka byla směřována na učitele k zjištění, zda s rodiči mluví o očekáváních, která mají od školy či svého dítěte.

K otázce příležitosti učitelé uvádí například:

„...pokud se s rodiči setkám“,

„...občas, třídní schůzky“,

„...moc ne“, *„...není příležitost“* či *„...málo“*.

K zájmu rodičů o takovou komunikaci dále učitelé uvádí například:

„...jen s těmi, co mají zájem“,

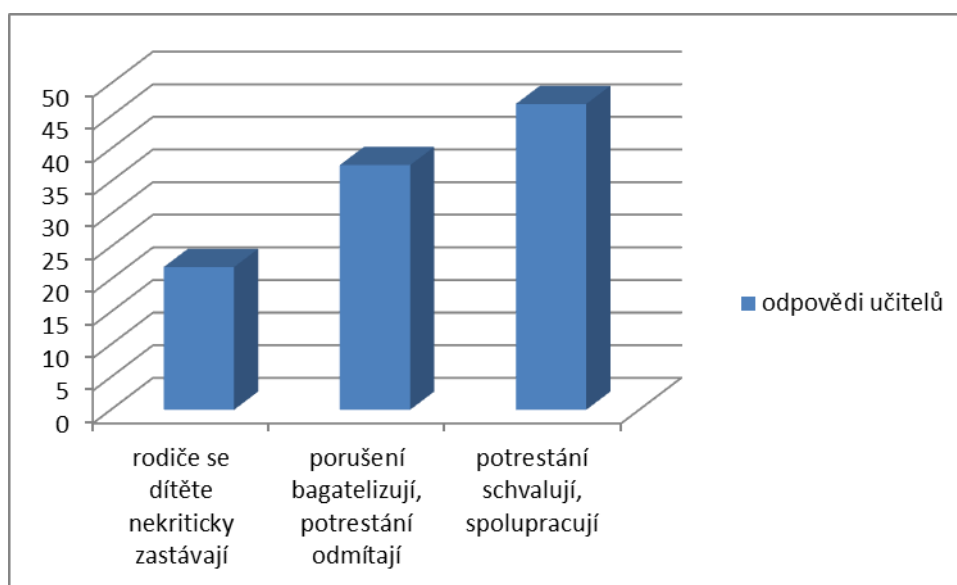
„...jen s těmi, kteří jsou ochotní připustit vůbec nějakou komunikaci“.

Nadpoloviční většina 60, 5 % učitelů potvrdila, že s rodiči o tomto tématu hovoří, pokud k tomu má příležitost a zároveň se setkává s rodiči, kteří rozhovor o možných očekáváních berou jako příležitost ke zlepšení spolupráce.

5.6.1. Způsoby komunikace mezi školou a rodinou v případě problémových situací.

Úroveň vzájemného pochopení obou stran, komunikace a spolupráce se zpravidla ukáže při nutnosti řešení problémových situací, které v rámci studia mohou nastat. Podle nejčastějších způsobů postoje rodiny, respektive rodičů při upozornění na porušení školního řádu dítětem se dá usuzovat na kvalitu spolupráce mezi školou a rodinou. Prověřována je nepochybně tímto způsobem i úroveň důvěry rodičů v profesionální přístup a zkušenosti učitelů.

V rámci dotazníkového šetření byl skupině dotázaných rodičů položen dotaz, zda se někdy ocitli v situaci, kdy bylo třeba řešit nějaký výchovně – vzdělávací problém jejich dítěte. Nadpoloviční většina dotázaných rodičů (61,90 %) se s takovou situací nesešla, nicméně 38,09 % rodičů již bylo někdy postaveno do situace, kdy bylo potřeba řešit problém svého potomka ve školním prostředí. V rámci toho je potěšující, že více než polovina dotázaných rodičů (57,14 %) by v případě vzniku problémové situace ve vztahu k jejich dítěti vyhledala konzultaci s učitelem a snažila se najít společné řešení.

Graf č. 12: Způsob nejobvyklejšího řešení porušení školního řádu.

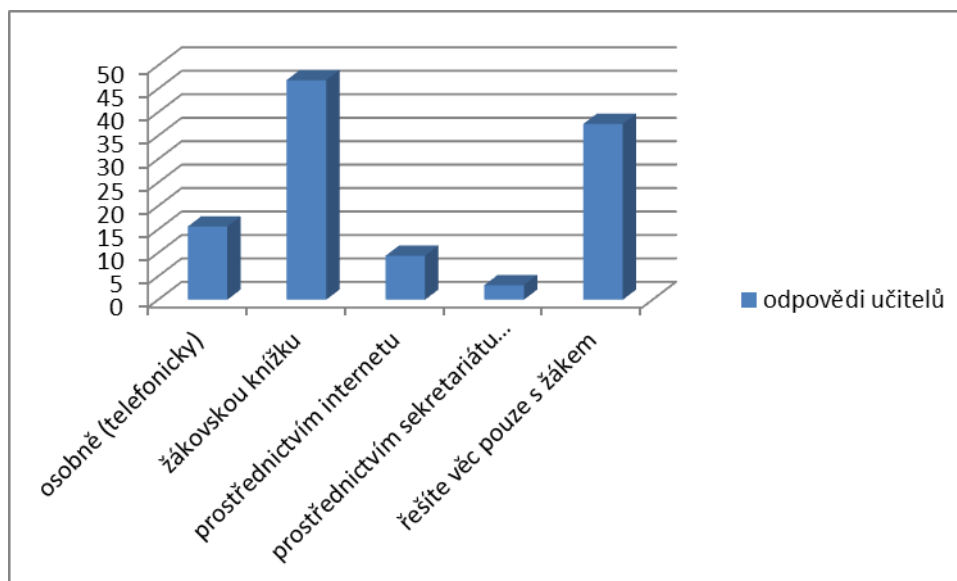
Na položenou otázku odpovídali v rámci dotazníkového pouze učitelé, kteří jsou vzhledem ke zkušenostem a často letité praxi schopní nejlépe posoudit míru zastoupení u jednotlivých možných způsobů řešení problémových situací.

Zvolena byla třístupňová pomyslná stupnice, jak mohou rodiče reagovat v případě porušení školního řádu jejich potomkem. Ve prospěch dobré úrovně spolupráce mluví klesající tendence volby odpovědí směrem k nekritickému zastávání se dítěte (21,87%). Podle mínění učitelů má 37,5 % rodičů schopnost porušení školního řádu uznat, ale mají tendenci ho bagatelizovat a na základě toho odmítat potrestání dítěte. Naopak téměř polovina rodičů (46,87 %) je schopna učitelem navržené potrestání schválit nebo komunikovat o jeho formě.

I přes některá nepříliš negativní hodnocení rodičů ze strany učitelů je v tomto případě patrné, že v případě řešení problémové situace je dle mínění samotných učitelů velký podíl rodičů schopen s učiteli spolupracovat. Spolupráce a komunikace jsou potom základem konstruktivních řešení i složitějších problémových situací, zatímco i běžnější nastalé konfliktní situace se bez snahy o vzájemné pochopení řeší jen velmi těžce.

Jako doplňující otázka k případům řešení problémových situací byl zvolen dotaz na formu, jakou se učitelé snaží nejčastěji spojit s rodiči v případě nutnosti předání informace o problematické situaci související s žákem a zda o to vůbec usilují. Jako nejčastější možné formy navázání kontaktu či předání informace byly zvoleny následující:

- osobně (či telefonicky)
- žákovskou knížku
- prostřednictvím internetu
- prostřednictvím sekretariátu školy
- řešíte věc pouze s žákem

Graf č. 13: V případě problémů s žákem se obracíte na rodiče osobně (telefonicky) nebo využíváte některého dalšího uvedeného způsobu předání informace?

V rámci odpovědí na uvedenou doplňující otázku se na základě četnosti u jednotlivých možných forem odpovědi potvrdilo, že trvale neužívanějším komunikačním prostředkem mezi školou a rodinou je žakovská knížka. Pro komunikaci s rodinou skrze žakovskou knížku se tak vyslovila téměř polovina z dotázaných učitelů (46, 87 %). V rozložení četnosti odpovědí se také projevil fakt, že dotazníkové šetření bylo zaměřeno na prostředí střední školy, tedy prostředí, kde jsou žáci dospívající od 15 let věku dále a mají tak již určitou schopnost jednat sami za sebe. Z velké části tak učitelé řeší nastalou problémovou situaci pouze s žákem samotným a rodiče jsou pouze informováni o daném postupu (udělení napomenutí či důtky). Aktivní účast rodičů v případě problémových situací pak předpokládá svolaná výchovná komise o udělení důtky ředitele školy či možnosti podmínečného vyloučení. Výchovná komise je svolávána výchovnou poradkyní školy za účasti žáka, jeho rodičů, učitele či učitelů a zástupce ředitele školy pro teoretickou část výuky či zástupce ředitele školy pro odborný výcvik.

Další rozdělení četnosti v rámci nabízených možností odpovědí svědčí pro osobní či telefonický kontakt, který jako nejčastější formu komunikace v případech problémových situací volilo 15,62 % učitelů. Pouze 9,37 % učitelů komunikuje v těchto případech prostřednictvím internetu a ještě méně (3,12 %) skrze sekretariát školy (tedy doporučeným dopisem).

Ne vždy se podaří v případě vzniku problémové situace kontaktovat rodiče úspěšně. Učitelé jsou následně nuceni pokus o zkontaktování s nimi zopakovat, což samozřejmě ztěžuje jejich práci a následně také vzhledem k časovému odstupu ubírá na efektivitě eventuálního trestu, který by byl žákovi udělen. Je potěšujícím faktem, že 75,00 % z dotázaných učitelů v případě zmaru prvního pokusu o kontakt s rodiči ve svém úsilí pokračuje a snaží se komunikaci s rodinou navázat ve prospěch řešení nastalé situace.

5.6.2. Hodnocení stavu spolupráce mezi školou a rodinou ze strany respondentů dotazníkového šetření

V rámci dotazníkového šetření byly kromě otázek s prostým výběrem odpovědí, položeny i otázky polootevřené nebo otevřené. Prostřednictvím těchto otázek měli respondenti možnost doplnit či upřesnit své postoje a doplnit tak obrázek o stavu spolupráce mezi školou a rodinou.

Dotazovaným žákům Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci byla prostřednictvím dotazníku položena otázka, *zda se domnívají, že je současná spolupráce školy a rodiny dostačující*. Z výsledků vyšlo najevo, že celých 75,47 % dotazovaných žáků považuje spolupráci za funkční a dostačující. Vzhledem k tomu, že jde o žáky na hranici dospělosti, byla otázka rozšířena o možnost otevřené odpovědi ve smyslu, *jak budou sami žáci spolupracovat se školou, až budou sami rodiči*. Z dotázaných žáků jich 22,64 % neodpovědělo vůbec, shodně 11,32 % odpovědělo *nevím* či potvrdilo svůj zájem o spolupráci, ale neuvedli konkrétní podobu. Další odpovědi se nesly v konkrétnějším duchu, přičemž některé z nejčastějších odpovědí byly:

„budu chodit na schůzky“,

„volat tam (do školy) čas od času“,

„budu se zajímat o prospěch mých dětí“.

Zbývající odpovědi se zpravidla nesly v duchu, že se žák v budoucnu bude zajímat podobně jako jeho rodiče, nicméně míra zájmu nebyla popsána. Případně se žáci odvolali v odpovědi na skutečnost, že nejsou vzhledem k věku zatím schopni odpovědět, což je pochopitelné. Zajímavá skutečnost, vyplývající z položené otázky a možnosti volné odpovědi byl fakt, že téměř 10 % žáků sdělilo, že v budoucnu nechce mít děti. Taková odpověď je

jistým potvrzením současné krize rodiny, kdy se mladí lidé přiklání k uspokojování pouze svých vlastních potřeb, volí tzv. single život a nezakládají tak funkční rodinná společenství.

Stejně jako u žáků byly i dotazníky pro učitele a rodiče obohaceny o otázky s možností volné odpovědi vlastními slovy. Shodně byla oběma skupinám respondentů položena otázka, zda mohou říci, *v čem vidí možnosti zlepšení současného stavu spolupráce školy a rodiny.*

Nejčastější odpovědi ze strany rodičů žáků byly:

„více kontaktů“,

„kontakt školy s rodičem“,

(tedy apelující na možnost zvýšení příležitostí k vzájemnému kontaktu mezi oběma stranami),

„intenzivní komunikace“,

„vzájemné pochopení, společné cíle“,

„v diskuzi“,

„komunikace stran učitelů konkrétně k žákovi a ne pouze obecně ke třídě v rámci třídních schůzek“,

(upozorňující na faktor samotné komunikace mezi zúčastněnými a její formu),

„vcítění se do žáků a jejich problémů“,

„větší spolupráce syna s učitelem odborného výcviku“

(popisující mezery mezi snahou pochopit se navzájem a vyjít si vstříc, a to na obou stranách).

Velmi pozitivní je, že velký podíl odpovědí rodičů se nesl v duchu spokojenosti se současným stavem komunikace, kdy ta rodičům vyhovuje a považují ji za dostatečnou.

Na shodnou otázku odpovídali rovněž učitelé Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci, přičemž z jejich odpovědí byl zřejmý již výše popsany

skepticismus k současnému stavu a bohužel i jistá rezignace na pokusy o jeho zlepšení. Spolu s rodiči se shodli, že by vzájemné komunikaci a spolupráci obou stran pomohla možnost setkávat se častěji. Z dalších odpovědí je zřejmé, že učitelé jsou velmi nespokojení se zájmem rodičů o spolupráci jako takovou, ale bohužel často i se zájmem i o jejich vlastní dítě. Je neveselé být svědkem volání učitelů po aspoň průměrném zájmu rodičů o dítě a jeho studium. Je faktem, že z odpovědí jako např:

„větší zájem a snaha jak rodičů, tak učitelů o spolupráci“,

„komunikace a vzájemná interakce“,

„častější komunikace na obou stranách“,

je zřejmé, že učitelé jsou kritičtí i směrem do vlastních řad a uvědomují si, že ne vždy je chyba jen na straně rodičů a jejich nezájmu.

Ojedinelou, nicméně k zamyšlení hodnou byla odpověď: *„změna legislativy, právní smlouva s rodiči“*. Je však faktem, že pilotní projekt právních smluv s rodiči v dikci Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) proběhl zatím pouze v prostředí základních škol a o jeho rozšíření do prostředí středního školství nejsou dohledatelné informace. Nicméně pokud by se v budoucnu situace změnila, byla by smlouva s rodiči (jinak také Individuální výchovný plán) jistě jednou z možností, jak stanovit pravidla vzájemné spolupráce školy a rodiny v případech, kdy již běžně užívané metody selhaly.

Individuální výchovný plán je na základě informací z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pilot-smluv-s-rodici-je-uspesny>): *„...nové opatření pro rodiče, u jejichž dětí se objevují opakované výchovné problémy, přestupky proti školnímu řádu nebo pravidlům třídy. Stvrzením navrhované dohody by na sebe rodiče převzali větší zodpovědnost za chování svého potomka na školní půdě. MŠMT tak chce zvýšit vážnost učitelské profese, chránit pedagogy i ostatní žáky před narůstající agresivitou některých žáků.... „Smlouva“ se vytváří v situaci, kdy už běžná opatření (domluva s žákem, rodiči) nemají žádný efekt. V tomto případě bude vytvořen individuální výchovný plán, který tvoří podstatu „smlouvy“. Plán obsahuje reálné úkoly a závazky pro školu (učitele), rodiče i samotného žáka“.*

5.7. Odpovědi na výzkumné otázky

1. Je spolupráce školy a rodiny na takové úrovni, aby pomáhala výchově a vzdělávání na SŠP?

Problematika první z položených výzkumných otázek je řešena prostřednictvím kapitoly „5.1. Spolupráce školy a rodiny jako možnost ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí“ této diplomové práce. Hodnocení v této kapitole vychází z výsledků, které vyplynuly z otázky č. 6 dotazníku pro žáky, jejíž znění je: „Myslíte si, že by škola a rodiče měli spolupracovat tak, aby jejich spolupráce mohla pomoci Vám samotným při studiu?“ Dále pak je vyhodnocení této výzkumné otázky syceno odpověďmi na otázku č. 6 dotazníku pro rodiče žáků, která zní: „Může komunikace rodičů a školy ovlivnit prospěch a chování dítěte ve školním prostředí?“. Dále z otázky č. 3 z dotazníku pro učitele: „Myslíte si, že komunikace rodičů a školy může ovlivnit prospěch a chování dítěte ve školním prostředí?“ Frekvenci rozdělení odpovědí shrnuje *graf č. 1: Spolupráce školy a rodiny jako možnost ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí*.

Procentuálně vyjádřeno zvolilo odpověď *ano* celých 71,87 % dotazovaných učitelů, přičemž odpověď *spíše ano* zaznačilo do dotazníků 18,75 % z nich. Celkově se tak dá říci, že 90,62 % z dotazovaných učitelů potvrzuje, že obraz žáka ve školním prostředí je příčinně ovlivňován úrovní komunikace mezi školou, tedy učiteli a jeho rodiči, a to jak negativním, tak pozitivním směrem. Odpověď *nevím* volilo 3,12 %, *spíše ne* 6,25 % a odpověď *ne* 0 %.

Na rozdíl od učitelů, je však u rodičů pozorovatelné téměř rovnoměrné rozdělení odpovědí mezi variantu *ano* (47,61 %) a *spíše ano* (42,85 %). Na druhou stranu, ale na 90,46 % z nich zvolilo jednu ze dvou kladných forem odpovědi a potvrzují tak, že spolupráce školy a rodiny úzce koreluje s celkovým obrazem žáka v prostředí školy. Odpověď *nevím* volilo 9,52 %, *spíše ne* 0 % a odpověď *ne* 0 % rodičů.

U odpovědí žáků lze konstatovat, že tendence jejich odpovědí jde zcela v protisměru vůči odpovědím skupin dospělých respondentů, tedy rodičů a učitelů. Jde o poměrně vysokou frekvenci odpovědí žáků v kategorii *nevím* (33,96 %) a *spíše ne* (13,2 %), *ne* (1,88 %) což lze přičíst možnému názoru, že vztahová souvislost mezi úrovní spolupráce školy a rodiny a obrazem žáka ve školním prostředí není natolik silná, jak je obecně předpokládáno a že odpovědi dospělých respondentů pouze kopírují zažitý předpoklad o existenci uvedené

vztahové souvislosti. Naopak se ale 50,94 % žáků přiklonilo k volbě odpovědi z kladnější části spektra odpovědí a volilo odpovědi *ano* (22,64 %) a *spíše ano* (28,3 %). Skupina žáků je tedy v rámci četnosti odpovědí rovnoměrně rozložena mezi odpovědi potvrzující korelační vztah mezi úrovní spolupráce školy a rodiny a obrazem žáka ve školním prostředí a odpovědi, které vyznačují zdrženlivost v potvrzení, zda takový vztah ovlivnění vůbec existuje.

2. Kde jsou největší problémy ve spolupráci rodiny a školy?

Uvedená otázka je rozpracována v kapitole „5.6. Úroveň a způsoby komunikace mezi školou a rodinou“, konkrétně v grafu č. 11: *Proč selhává komunikace mezi školou a rodinou ze strany rodiny?*, který je součástí kapitoly 5.6. Hodnocení v této kapitole vychází z výsledků, které vyplynuly především z otázky č. 7 dotazníku pro učitele školy, která zní: „*Proč nejčastěji selhává komunikace mezi školou a rodinou?*“.

Jako nejdůležitější důvod selhávání komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou byl v 75 % případů volena odpověď, že tomu tak je pro nezáměr rodičů. Tato nejčastější volba byla často kombinována s volbou, kdy by příčinou selhávání nejpravděpodobněji mělo být pracovní nasazení a spěch rodičů (43,75%). Odpověď rozdílná očekávání jako důvod možného selhávání komunikace potom byla volena v 15,62 % a nepochopení se v 6,25 % případů.

3. Jak pociťují spolupráci rodiny a školy sami žáci?

Odpovědi na tuto uvedenou výzkumnou otázku jsou předmětem kapitoly 5.6.2. *Hodnocení stavu spolupráce mezi školou a rodinou ze strany respondentů dotazníkového šetření*, přičemž uvedené téma nebylo vzhledem k možnosti rozšířené odpovědi zpracováno do grafického výstupu. Dotazovaným žákům Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci byla prostřednictvím dotazníku položena otázka (č. 11), *zda se domnívají, že je současná spolupráce školy a rodiny dostačující*. Z výsledků vyšlo najevo, že celých 75,47 % dotazovaných žáků považuje spolupráci za funkční a dostačující. Vzhledem k tomu, že jde o žáky na hranici dospělosti, byla otázka rozšířena o možnost otevřené odpovědi ve smyslu, jak budou sami žáci spolupracovat se školou, až budou sami rodiči. Z dotázaných žáků jich 22,64 % neodpovědělo vůbec, shodně 11,32 % odpovědělo nevíím či potvrdilo svůj zájem o spolupráci, ale neuvedli konkrétní podobu.

Další odpovědi byly doplněny v konkrétnějším duchu, přičemž se zpravidla nesly v duchu, že se žák v budoucnu bude zajímat podobně jako jeho rodiče, nicméně míra zájmu

nebyla popsána. Případně se žáci odvolali v odpovědi na skutečnost, že nejsou vzhledem k věku zatím schopni odpovědět, což je pochopitelné. Odpovědi na tuto otázku mne překvapily. Zatímco komunikaci se žáky ze strany školy žáci dosti kritizují, odpovědi „o spolupráci“ signalizují, že spolupráce rodina – škola je funkční a plně dostačující.

4. Jsou mezi učiteli teorie a učiteli odborného výcviku rozdíly v přístupu k žákům?

Problematika této výzkumné otázky je řešena v kapitole „5. 4. *Důvěra vůči učitelům*“. Přímo tak navazuje na vyhodnocení otázky č. 5 dotazníku pro žáky Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci (*Konzultujete v případě potřeby své problémy s učitelem/učitelem odborného výcviku nebo dokážete si představit, že byste učitele v případě problémů oslovili s žádostí o radu/pomoc?*) a otázky č. 5 dotazníku pro rodiče žáků (*Konzultuje v případě potřeby vaše dítě své problémy s učitelem/učitelem odborného výcviku nebo dokážete si představit, že by učitele v případě problémů oslovilo s žádostí o radu/pomoc?*). Odpovědi jsou shrnuty do grafu č. 5: *Úroveň ochoty žáků ke komunikaci s učiteli ve věci problémů*.

V odpovědi na výše uvedenou položenou otázku volilo variantu ano, tedy ve prospěch důvěry vůči učitelům, 75,47 % žáků. Opačnou odpověď potom volilo 24,52 % z nich. Oslovení rodiče potom volili odpověď ano, tedy ve smyslu, že si myslí, že jejich potomci mají důvěru ve své učitele v množství 52,38 %. V nedůvěru svých potomků v učitele zvolené školy se vyslovilo 23,8 % rodičů. Čtvrtina rodičů na otázku neodpověděla.

Rozšiřující část odpovědi ano přináší obrázek o tom, která část učitelů je žákům potenciálně nejbliže a na kterou by se tedy v případě problémů obrátili. Rodiče žáků předpokládají z 33,33 % (z množství rodičů původně volících odpověď ano), že takovým učitelem bude třídní učitel jejich dítěte. Dále 14,28 % rodičů volilo jako možného důvěrníka svého potomka učitele odborného výcviku. Odpovědi žáků se blíží volbě rodičů v případě úrovně důvěry v učitele odborného výcviku, pro které se rozhodlo 13,2 % žáků (z množství žáků původně volících odpověď ano). Důvěra v třídního učitele je však u samotných žáků nižší než u jejich rodičů, a to 18,86 %. Učitele teoretické části vyučování (mimo třídního učitele) ne zvolil za možného důvěrníka žádný z dotazovaných respondentů.

5. Zájem žáka o studium na SŠP byl ovlivněn více propagačními akcemi samotné školy, nebo zde rozhodující roli sehrálo něco jiného (někdo jiný)?

Uvedené výzkumné otázce je věnována kapitola „5. 2. *Způsob výběru školy/oboru studia*“. Vyhodnocení v uvedené kapitole bylo provedeno na základě odpovědí na otázky č. 2 (*Jak probíhal váš výběr střední školy/oboru studia?*) a 3 (*Využili jste vy nebo rodiče při výběru školy, oboru dnu otevřených dveří, případně akce jako je např. Scholaris?*) dotazníku pro žáky a otázek č. 2 (*Jak probíhal výběr střední školy/oboru studia vašeho dítěte?*) a 3 (*Využili jste vy nebo dítě při výběru školy, oboru dnu otevřených dveří, případně akce jako je např. Scholaris?*) dotazníku pro rodiče žáků. Téma je zpracováno do grafu č. 2: *Způsob výběru střední školy/oboru studia*.

Podle mínění 80,98 % rodičů byl výsledek výběru školy či oboru studia dílem vzájemné spolupráce obou stran. Tentýž názor však sdílí se svými rodiči pouze 39,62 % žáků. Naopak nadpoloviční většina žáků (56,6 %) je přesvědčena o tom, že výběr školy a či oboru studia byl jejich vlastním rozhodnutím. Otázkou zůstává nakolik žáci, volící odpověď vybral jsem si sám, byli ve svém rozhodnutí ovlivněni svými rodiči a jejich názorem a nakolik to obě strany považují za spolupráci či nikoliv. Zajímavým prvkem grafického znázornění je fakt, že téměř 10 % (9,52 %) z dotazovaných rodičů přiznává, že svému dítěti vybralo školu či obor studia samo.

6. O co se rodiče žáků zajímají nejvíce?

Odpovědi na tuto výzkumnou otázku je přináší kapitola „5. 6. *Úroveň a způsoby komunikace mezi školou a rodinou*“ konkrétně v grafu č. 10: *O co se nejvíce zajímají rodiče, pokud se informují na své dítě*, který je součástí kapitoly 5.6. Hodnocení v této kapitole vychází z výsledků, které vyplynuly zejména z otázky č. 6 dotazníku pro učitele školy (*O co se nejvíce zajímají rodiče?*), která byla položena pouze části respondentů složené z učitelů. V rámci odpovědí bylo možno zvolit naráz více z nich, přičemž nejčastější kombinací odpovědí byla volba o prospěch + o chování. Z většiny (78,12 %) učitelé poukazují na fakt, že majoritní je zájem rodičů o informace pouze o prospěchu čili samotné klasifikaci jejich potomků. Zhruba z větší čtvrtiny (28,12 %) se pak rodiče zajímají i o chování žáků v rámci školního prostředí. O celkový obraz dítěte v rámci školy tak, jak by jej mohl učitel rodiči předat, se zajímá dle mínění učitelů pouze 12,5 % rodičů. Pouze minimálně se pak rodiče podle názoru dotázaných učitelů zajímají v případě kontaktu s učitelem o celkové dění ve třídě nebo ve

škole (3,12 %). Odpovědi mne, bohužel, utvrdily v mínění, že rodiče zajímá nejvíce prospěch žáků, nikoliv třeba ještě chování. Je tedy zřejmé, že se učitelé i v budoucnu budou muset s výchovnými problémy „poprat“ sami. V tomto směru by hodně pomohla změna zákona o financování středních odborných škol a následně změna přístupu vedení škol k přijímání kázeňských opatření. Pokud bude škola i nadále závislá ve financování na počtu žáků a ne na kvalitě poskytovaného vzdělání, bude současný stav nezměnitelný a z mého pohledu neudržitelný.

7. Jestliže selhává komunikace mezi školou a rodiči, která strana nese za to odpovědnost?

Tato výzkumná otázka je z velké části předmětem hodnocení v kapitole „5.6. Úroveň a způsoby komunikace mezi školou a rodinou“, kde se nalézá souhrn výsledku šetření zejména prostřednictvím otázky č. 7 (*Proč nejčastěji selhává komunikace mezi školou a rodinou?*) dotazníku pro učitele. Výsledky této otázky jsou shrnuty do v grafu č. 11: *Proč selhává komunikace mezi školou a rodinou ze strany rodiny?*

Jako nejdůležitější důvod selhávání komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou byl v 75 % případů volena odpověď, že tomu tak je pro nezáměr rodičů. Tato nejčastější volba byla často kombinována s volbou, kdy by příčinou selhávání nejpravděpodobněji mělo být pracovní nasazení a spěch rodičů (43,75%). Odpověď rozdílná očekávání jako důvod možného selhávání komunikace potom byla volena v 15,62 % a nepochopení se v 6,25 % případů.

Další možné faktory vedoucí k odpovědnosti na selhávání komunikace mezi školou a rodinou lze identifikovat rovněž v kapitole „5.6. Úroveň a způsoby komunikace mezi školou a rodinou“, kde se zabývám shrnutím výsledků dalších otázek v podkapitolách „5.6.1. Způsoby komunikace mezi školou a rodinou v případě problémových situací“ a „5.6.2. Hodnocení stavu spolupráce mezi školou a rodinou ze strany respondentů dotazníkového šetření“. Vzhledem k širší odpovědi, které měly formu odpovědí na otevřené otázky, jsou tyto řešeny a shrnuty přímo v uvedených kapitolách a zde nejsou znovu opakovány.

6) Interpretace výsledků

Na základě uvedené podrobné analýzy výsledků dotazníkového šetření je jisté, že problematika spolupráce mezi školou a rodinou je široké téma, které je závislé na mnoha faktorech a proměnných. Z toho plyne fakt, že předem stanovené výzkumné otázky, nejsou schopny obsáhnout problematiku takové v šíři, jaká byla předmětem celého provedeného dotazníkového šetření. Širší analýza jednotlivých otázek položených v dotaznících je tak součástí nezbytnou k doplnění obrazu současné spolupráce školy a rodiny ve zkoumaném prostředí Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci.

Pokud shrneme výstupy dotazníkového šetření, lze na základě zjištěného hodnotit současný stav vzájemné spolupráce a komunikace v prostředí sledované Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci jako uspokojivý.

V úvodu diplomové práce byly definovány výzkumné otázky, jejichž zodpovězení má za úkol doplnit výše uvedenou širší analýzu jednotlivých otázek položených v dotazníkovém šetření.

1. Je spolupráce školy a rodiny na takové úrovni, aby pomáhala výchově a vzdělávání na SŠP?

Všechny tři oslovené skupiny respondentů jsou si vědomy, že dobře fungující komunikace může být přínosem pro učitele, žáky i jejich studium. V rámci komunikace školy a rodiny, byly potvrzeny některé dlouhodobě používané komunikační kanály, jako jsou žákovské knížky či třídní schůzky, které se ukázaly jako nezastupitelné. Doplnují je ale i moderní a nemalou částí rodin užívané možnosti, především sledování docházky, klasifikace a hodnocení žáků prostřednictvím nahlížení přes internet. Obecně se dá říci, že každá rodina má možnost zvolit informační kanál, který bude právě pro ni nejvhodnější a bude funkční v rámci přenosu informací oběma směry.

Rodiče žáků se obecně cítí informováni, stav komunikace se školou nehodnotí vysloveně nedostatečně. K informacím, které pro potřeby své nebo vztahu s dítětem potřebují a zajištění jeho vzdělání, jsou schopni se dostat. Otázkou je míra informovanosti, která je pro každou konkrétní rodinu dostačující v rozdílném rozsahu. Objektívni nedostatky v možnostech přenosu informací či v možné spolupráci nebyly v průběhu analýzy dotazníkového šetření nalezeny.

Uvedené se shoduje s výsledky celorepublikového Sociologického výzkumu MŠMT zaměřeného na analýzu struktury postojů, očekávání veřejnosti k oblasti školství, výchovy a vzdělávání, kde bylo zjištěno, že: „Úroveň zájmu o školu, její znalosti i frekvence neformální komunikace s dítětem o škole je mezi rodiči dosti vysoká. Je jen málo rodičů, kteří přiznávají, že školu, do níž chodí jejich dítě, znají jen málo. Většina pravidelně chodí na rodičovské schůzky, hodně rodičů zná učitele a je v kontaktu s životem školy“. (MŠMT, Sociologický výzkum zaměřený na analýzu struktury postojů, očekávání veřejnosti k oblasti školství, výchovy a vzdělávání. Praha. 2009. s. 157)

Celkově vzato lze na základě zjištěného konstatovat, že i přes některé negativní názory, je spolupráce školy a rodiny možná a v prostředí sledované Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci se ukázala být funkční a přiměřeně efektivní.

2. Kde jsou největší problémy ve spolupráci rodiny a školy?

Výrazněji skeptičtější byli v rámci průběhu celého dotazníkového šetření k hodnocení situace dotázaní učitelé. Mezery vidí v nedostatku příležitostí ke kontaktu s rodiči a následně i v jejich nezájmu o studium dítěte a bohužel někdy i o dítě samotné. Podle mínění učitelů rodiče, pokud se mají zájem informovat, preferují hlavně informace o klasifikaci svých potomků a o komplexnější hodnocení ze strany učitele nemají zájem.

V případě problémových situací však hodnotí učitelé spolupráci s rodinou jako funkční, s čímž souvisí jistě i fakt, že se ze strany rodičů a žáků učitelé těší poměrně velké důvěře.

3. Jak pociťují spolupráci rodiny a školy sami žáci?

Dotazovaným žákům Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci byla prostřednictvím dotazníku položena otázka, zda se domnívají, že je současná spolupráce školy a rodiny dostačující. Z výsledků vyšlo najevo, že celých 75,47 % dotazovaných žáků považuje spolupráci za funkční a dostačující. Vzhledem k tomu, že jde o žáky na hranici dospělosti, byla otázka rozšířena o možnost otevřené odpovědi ve smyslu, jak budou sami žáci spolupracovat se školou, až budou sami rodiči. Z dotázaných žáků jich 22,64 % neodpovědělo vůbec, shodně 11,32 % odpovědělo nevim či potvrdilo svůj zájem o spolupráci, ale neuvedli konkrétní podobu.

Rozšířené odpovědi se zpravidla nesly v duchu, že se žák v budoucnu bude zajímat podobně jako jeho rodiče, nicméně míra zájmu nebyla popsána. Případně se žáci odvolali v odpovědi na skutečnost, že nejsou vzhledem k věku zatím schopni odpovědět.

4. Jsou mezi učiteli teorie a učiteli odborného výcviku rozdíly v přístupu k žákům?

Jak bylo uvedeno již dříve, učitel odborného výcviku má oproti učiteli teoretické části vyučování vzhledem k většímu objemu času, který spolu tráví, širší možnosti poznat osobnost a přístup žáka v rámci praktické části vyučování. Spolu s celkově uvolněnější atmosférou výuky v rámci odborného výcviku je to důvodem, proč je jistý rozdíl v přístupu učitelů odborného výcviku oproti učitelům teorie. Učitel odborného výcviku klade větší důraz na praktické dovednosti, pracovitost žáka či jeho schopnost spolupráce a komunikace. Oproti tomu v rámci teoretické části vyučování je učiteli primárně kladen důraz na kázeň a vědomosti žáků a na jejich ověřování. Pro uvedené hovoří i fakt, že podle dotazníkového šetření se po třídním učiteli těší učitelé odborného výcviku u žáků výrazně větší důvěře než učitelé teoretické části vyučování.

Předmětem otázky, která měla uvedené potvrdit či vyvrátit a která byla pokládána zároveň skupině žáků sledované školy a jejich rodičům, bylo zamyšlení, zda by se v případě problémů žák obrátil na učitele s prosbou o pomoc či radu. Pokud dotázaný zvolil kladnou odpověď, mohl ji dále rozvést ve prospěch určité skupiny učitelů, vůči nimž má větší důvěru.

Z výsledků lze konstatovat, že za člověka v rámci školního prostředí, s nímž by žáci nejpravděpodobněji konzultovali své problémy, v případě jejich výskytu, by byl třídní učitel nebo učitel odborného výcviku. Třídní učitel u obou skupin dotázaných respondentů převažuje nad učitelem odborného výcviku a je tak tím prvním, na nějž by se žáci obrátili v případě problémů či v rámci potřeby konzultace. Z výsledků plyne, že učitel odborného výcviku má oproti učiteli teoretické části vyučování vzhledem k většímu objemu času, který spolu tráví, širší možnosti poznat osobnost a přístup žáka v rámci praktické části vyučování. Je zřejmé, že žáci z téhož důvodu mají v učitele odborného výcviku obecně vyšší důvěru a jsou k nim otevřenější než k učitelům teoretické části vyučování (mimo třídního učitele).

5. Zájem žáka o studium na SŠP byl ovlivněn více propagačními akcemi samotné školy, nebo zde rozhodující roli sehrálo něco jiného (někdo jiný)?

Výsledek hodnocení podal obraz mírně rozdílného vnímání dané situace ze strany rodičů a ze strany samotných žáků. Podle mínění většiny rodičů byl výsledek výběru školy či oboru studia dílem vzájemné spolupráce obou stran, avšak tentýž názor však sdílí se svými rodiči pouhá třetina žáků. Naopak nadpoloviční většina žáků je přesvědčena o tom, že výběr školy a či oboru studia byl jejich vlastním rozhodnutím. Otázkou zůstává nakolik žáci, volící odpověď „*vybral jsem si sám*“, byli ve svém rozhodnutí ovlivněni svými rodiči a jejich názorem a nakolik to obě strany považují za spolupráci či nikoliv. Z hodnocení dle všeho vyplývá, že pro rodiče je komunikace vedoucí k pozdějšímu samostatnému rozhodnutí potomků již jistou spoluprací, ale žáci ji v nadpoloviční většině v této formě popírají a vidí jako stěžejní samotné jejich rozhodnutí, nikoli proces k němu vedoucí.

Výrazná většina z oslovených rodičů oceňuje formu získání informací o škole či oboru studia jejich potomků prostřednictvím propagačních akcí školy pro komplexnost takto poskytnutých informací, možnost seznámit je přímo jak s prostředím školy, tak částečně i pedagogickým obsazením. Uvedené pozitivně hodnotila i nadpoloviční většina z oslovených žáků školy. Z hodnocení je tak zřejmá výrazná efektivita prezentace školy prostřednictvím akcí typu Den otevřených dveří nebo Scholaris.

6. O co se rodiče žáků zajímají nejvíce?

Učitelé se ve většině kloní k názoru, že majoritní je zájem rodičů o informace pouze o prospěchu čili samotné klasifikaci jejich potomků. Zhruba z větší čtvrtiny se pak rodiče zajímají i o chování žáků v rámci školního prostředí. O celkový obraz dítěte v rámci školy tak, jak by jej mohl učitel rodiči předat, se zajímá dle mínění učitelů pouze minimum rodičů, stejně jako o celkové dění ve třídě nebo ve škole.

7. Jestliže selhává komunikace mezi školou a rodiči, která strana nese za to odpovědnost?

Dotazníkem oslovení učitelé uvedené školy volili jako nejčastější důvod selhávání komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v 75 % případů právě nezájem rodičů. Tato nejčastější odpověď byla často označována v kombinaci s volbou, kdy učitelé jako nejčastější příčinu selhávání vidí pracovní nasazení a spěch rodičů (43,75%), což jsou nepochybně důvody možného pramenícího nezájmu. Oproti tomu rodiče si podle provedeného

dotazníkového šetření nepříznávají selhávání komunikace mezi školou a rodinou. Zdá se, že prostřednictvím komunikačních platforem, nabízených uvedenou školou jsou schopni získat požadované informace. Otázkou tedy podle všeho zůstane rozdílný požadavek na komunikaci jako takovou z obou stran. Co mohou učitelé považovat za nedostatečnou komunikaci, rodičům zřejmě vyhovuje a ve standardních situacích dostačuje. V takové situaci je proto takřka nemožné zodpovědět otázku, která ze stran nese na dysfunkčnost systému vzájemné komunikace odpovědnost. U komunikace jako u ničeho jiného podle mého názoru navíc záleží na konkrétní situaci, konkrétních lidech a jejich reakcích. Otázka odpovědnosti by tak šla v menším měřítku jistě zodpovědět lépe. Obávám se, že ale nikdy nebude zcela prostá jistého subjektivního pohledu eventuálního pozorovatele.

Ze strany rodin je zřejmé, že by bylo třeba zlepšit zájem o potomky v komplexním slova smyslu. Rodiče dávají výrazně větší přednost klasifikaci potomků než jejich chování či sociálním vazbám v rámci školního prostředí. Nejčastěji pojmenovaný důvod nezájmu rodičů o potomky tkívá v nadměrném pracovním vytížení, by neměl být brán za omluvitelný argument. V případě problémových situací se však spolupráce s rodinou jeví jako přiměřeně funkční. Rodiče jsou ochotní v případě nastalých problémů se školou bez problémů spolupracovat a tuto spolupráci hodnotí jako pozitivní.

Jako vhodná možnost rozšíření příležitostí k setkávání se jeví např. pořádání otevřených dní pro rodiče a děti, podobně jako je charakterizuje Doc. PhDr. Eva Gajdošová, CSc. z Katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Bratislava: „*rodičia spolu s deťmi prichádzajú do školy (zvyčajne vo večerných hodinách) a žiaci predstavujú všetkým prítomným, ale najmä svojim rodičom, vlastné práce, projekty*“. (Gajdošová, E., Spolupráca školy s rodinou. Bratislava. 2012. s. 98). Nastíněný otevřený den pro rodiče a děti by byl možností, jak by se rodiče měli možnost seznámit s (především praktickou) výukou svých potomků, s jejím průběhem a výsledky. U maturitního oboru Obchodník by předmětem představení rodičům mohly být fiktivní firmy, prostřednictvím kterých se žáci tohoto oboru seznamují s praxí. Pozitivem by bylo i posílení prezentačních schopností žáků ve věci představení své práce a jejích výsledků. Příprava takového otevřeného dne pro rodiče a děti by byla pro žáky jistě vhodná i z hlediska nácviku přípravy jistého projektu, za jehož kvalitu jsou zodpovědní. Pozice učitelů by v rámci takového dne měla být spíše podpůrná. Při této příležitosti by také pedagogové měli možnost pozorovat komunikaci v rámci jednotlivých rodin a následně jednat s žáky na základě jisté znalosti rodinného klimatu. Pro některé z rodin

by to také v této uspěchané době mohla být vhodná příležitost k zastavení a věnování času a pozornosti sobě navzájem.

„Posílení odpovědnosti rodičů za vzdělávání a chování dítěte, zejména vůči škole, a dále podpora nárůstu počtu školních psychologů a speciálních pedagogů na základních a středních školách“ je jedním z dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky z roku 2011. (MŠMT, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR. Praha. 2011. s. 69)

Objektivní nedostatky v nabízených možnostech přenosu informací či v možné spolupráci nebyly v průběhu analýzy dotazníkového šetření nalezeny. Lze konstatovat, že spolupráce se vždy odvíjí od snahy na obou stranách. Pokud se týká sledované školy, snaha o spolupráci s rodinami žáků je zde zřejmá a škola je připravena vycházet spolupráci i nadále vstříc.

7) Doplnující rozhovory s pracovníky školy

V prostředí Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci je od roku 2009 zřízeno Školní poradenské pracoviště, které zajišťuje prostřednictvím školní psycholožky, výchovné poradkyně a metodičky prevence, odborné poradenské služby žákům, rodičům a pedagogickým pracovníkům přímo v prostorách školy. Školní poradenské pracoviště poskytuje poradenské a konzultační služby především žákům, jejich zákonným zástupcům a stejně tak možnost konzultace i učitelům. K hlavním cílům uvedeného pracoviště patří aktivity vedoucí k vylepšení klimatu školy.

V rámci studia na uvedené střední škole mají žáci možnost využít ubytování v Domově mládeže. O ubytované žáky pečují vychovatelé Domova mládeže, kteří zároveň zastávají i funkce vedoucích široké nabídky mimoškolních aktivit. Ubytování žáci mohou zdarma navštěvovat venkovní sportoviště, sportovní halu a posilovnu, aerobik, internet v PC učebně, využívat nabídky akcí připravovaných Domovem.

Pro doplnění obrazu spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou byl proveden rozhovor se školní psycholožkou Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci, která se na zlepšování stavu spolupráce školy a rodiny profesně zabývá. Podobně byli

osloveni někteří vychovatelé Domova mládeže. Provedené rozhovory jsou pouze rozšířením obrazu současné úrovně spolupráce a komunikace v rámci sledované školy.

7.1. Rozhovor s psycholožkou

Myslíte si, že komunikace rodičů a školy může ovlivnit prospěch a chování dítěte ve školním prostředí?

Ano.

Jaký je podle vaší zkušenosti počet žáků se zájmem o obor, který studují?

$\frac{1}{2}$ až $\frac{3}{4}$ žáků.

Považujete za odlišný přístup učitelů teoretické části výuky a učitelů odborného výcviku k žákům?

Ano, liší se v postoji, v prioritách ve vzdělávání + dále se liší jedinec od jedince.

Setkáváte se/komunikujete při své práci s rodiči žáků nebo se soustředíte na žáky samotné a rodiče jsou přizváni pouze u problémových případů?

Prioritou jsou žáci, ale záleží na poptávce (od koho přichází, jak je formulovaná, kdo je zainteresovaný na změně, atd.

Kontaktují Vás někdy sami rodiče žáků? A pokud ano, o co se nejvíce zajímají, případně s jakými dotazy, prosbami se na Vás obrací nejčastěji?

Ano často. Nejčastější poptávka: mezigenerační spory, odlišné postoje ke škole mezi rodiči a dítětem, různá očekávání od vzájemných vztahů.

Proč podle Vás nejčastěji selhává komunikace mezi školou a rodinou?

Nezájem rodičů (někdy), pracovní nasazení a spěch učitele, nepochopení se, rozdílná očekávání.

Máte z pozice školního psychologa zájem na zlepšení komunikace mezi školou a rodiči nebo máte za to, že současný stav je dostatečný?

Zlepšování komunikace je mojí pracovní náplní.

Mluvíte s rodiči o očekáváních, která mají od školy, svého dítěte, pokud se s nimi dostanete do kontaktu?

Určitě.

Myslíte si, že je škola rodiči žáků považována za partnera při výchově dítěte nebo ji spíše cítí

Různě.

Setkáváte se s oceněním své práce ze strany rodičů?

spíše ano

Je podle vašeho mínění současná úroveň a forma komunikace v rodinách samotných dostatečná pro dospívající děti?

Záleží na rodině. Mezi naše „klienty“ však často patří rodiny, kde jsou právě v komunikaci výrazné nedostatky.

7.1.1. Závěr rozhovoru s psychologkou ve srovnání s ostatními respondenty

Školní psychologka byla prostřednictvím rozhovoru z části dotazována na podobné otázky jako ostatní skupiny respondentů. V otázce na korelační vliv spolupráce školy a rodiny a ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí se její odpověď shodovala s odpověďmi dospělých skupin respondentů (učitelů a rodičů žáků) a potvrzovala tak předpoklad takového pozitivního ovlivnění.

Rovněž v otázce na atraktivitu oboru studia pro žáky, kteří jej studují, se shodla v odpovědi přímo s dotazovanými žáky, což ukazuje na dobrou znalost prostředí, v němž psychologka vykonává svou práci.

Stejně tak došlo ze strany psychologky k potvrzení rozdílného přístupu učitelů odborného výcviku a teorie, což se shoduje s výsledky pojednávající o důvěře žáků k jednotlivým učitelům v prostředí sledované školy.

Psychologka v rozhovoru identifikovala shodně s učiteli i nejčastější formu, proč selhává komunikace mezi školou a rodinou, kdy jako důvod uvedla: *Nezájem rodičů (někdy), pracovní nasazení a spěch učitele, nepochopení se, rozdílná očekávání.*

V dotazu, zda je současný stav komunikace uspokojivý se psycholožka odvolala na fakt, že se ona sama z pozice své pracovní náplně setkává spíše s rodinami, kde se komunikace jako taková jeví spíše dysfunkčně. Pozitivem sledované Střední polytechnické školy je tedy nesporně fakt, že se prostřednictvím pozice školního psychologa zabývá zlepšením situace a podporou komunikace v samotných rodinách. Předpokladem je, že pokud bude funkční komunikace v rodině, bude na mnohem lepší úrovni rovněž komunikace rodiny se školou.

7.2. Rozhovor s vychovateli Domova mládeže (vedoucími mimoškolních aktivit)

Pro účely rozhovoru bylo osloveno celkem sedm vychovatelů Domova mládeže, přičemž jejich jednotlivé odpovědi u otázek budou označeny čísly 1 až 7.

Myslíte si, že komunikace rodičů a školy může ovlivnit prospěch a chování dítěte ve školním prostředí včetně prostředí internátu, pokud je zde dítě ubytováno?

1. Ano
2. Ano
3. Ano
4. Spíše ano
5. Spíše ano
6. Spíše ano
7. Spíše ano

Jaký je podle vaší zkušenosti počet žáků se zájmem o obor, který studují?

1. $\frac{1}{2}$ až $\frac{3}{4}$ studentů
2. do $\frac{1}{4}$ studentů
3. do $\frac{1}{4}$ studentů
4. $\frac{1}{4}$ až $\frac{1}{2}$ studentů
5. $\frac{1}{2}$ až $\frac{3}{4}$ studentů
6. $\frac{1}{2}$ až $\frac{3}{4}$ studentů
7. $\frac{1}{4}$ až $\frac{1}{2}$ studentů

Setkáváte se/komunikujete někdy při své práci s rodiči žáků nebo je vaše práce soustředěna pouze na žáky a kontakt s rodiči je veden přes učitele/třídní učitele?

1. Setkávám a komunikuji s rodiči.
2. S rodiči komunikuji při řešení problémů.
3. Setkáváme se a komunikujeme s rodiči osobně jen výjimečně. Pravidelně spíš telefonicky a přes emaily.
4. Ano.
5. Práce je soustředěna převážně na žáky, jelikož rodiče ubytovaných žáků ve většině případů nejeví zájem o to, jak se jejich dítě na DM (Domov mládeže) chová, nebo jestli studuje.
6. Ano.
7. S rodiči komunikujeme málo, vesměs je kontakt navozován vychovatelem. Soustředíme se více na žáky.

Kontaktují Vás někdy sami rodiče žáků? A pokud ano, o co se nejvíce zajímají, případně s jakými dotazy, prosbami se na Vás obrací nejčastěji?

1. K řešení zdravotního stavu studentů nebo při kázeňských prohřešcích.
2. –
3. Rodiče telefonicky omlouvají své děti, pokud nepřijedou na DM, nebo mají mimořádný odjezd.
4. Ojedinele.
5. Většinou, až zjistí, že jejich dítě má špatný prospěch, jinak se o děti nezajímají. I zde jsou ale světlé výjimky. (o chování, o prodloužení vycházek, apod.)
6. Výjimečně.
7. Většinou tehdy, když potřebují dítě omluvit.

Proč podle Vás nejčastěji selhává komunikace mezi školou a rodinou?

1. rozdílná očekávání
2. nezájem rodičů, rozdílná očekávání
3. nezájem rodičů, pracovní nasazení a spěch rodičů
4. nezájem rodičů
5. nezájem rodičů, pracovní nasazení a spěch rodičů
6. nezájem rodičů

7. nezájem rodičů

Myslíte si, že se na chování žáků v rámci mimoškolních aktivit projevuje vliv komunikačního prostředí, které mají doma?

1. Ano.
2. Ano.
3. Ano. Vždy se děti chovají tak, jak jsou vedeny doma, pokud si nevštlípí obrácené postoje k chování rodičů.)
4. Ano.
5. Ano.
6. Ano.
7. Ano.

Máte z pozice vedoucího mimoškolních aktivit zájem na zlepšení komunikace mezi školou a rodiči nebo máte za to, že současný stav je dostatečný?

1. Zájem je, není však vždy odezva ze strany rodičů.
2. Žáci v tomto věku nemají zájem o volnočasové aktivity organizované školou. Komunikace s rodiči by tento stav neovlivnila.
3. Máme zájem o zlepšení.
4. Mám zájem o zlepšení komunikace.
5. Mám zájem o zlepšení komunikace, protože stav dostatečný není, určitě by to prospělo oběma stranám.
6. Současný stav není dostatečný.
7. –

Mluvíte s rodiči o očekáváních, která mají od školy, od mimoškolní činnosti v rámci DM, svého dítěte, pokud se s nimi dostanete do kontaktu?

1. Ano mluvím o čemkoli v případě jejich zájmu.
2. Ano.
3. Na začátku školního roku je schůze s rodiči, kde jsou zodpovězeny všechny dotazy.
4. Ano, pokud mají zájem.
5. Ano, pokud mají zájem se o chování svého dítěte vůbec něco dozvědět.
6. Ano.
7. –

Svěřují se vám žáci v rámci mimoškolních aktivit se svými problémy? A čeho se nejčastěji týkají?

1. Ano, občas. (Zdraví, studium)
2. Ano, občas. (Vztahové problémy)
3. Ano, občas. (Vztahové problémy s rodiči, partnery, kamarády, spolubydlícími)
4. Ano, občas. (Kamarádi, škola, soukromé osobní problémy)
5. Ano, občas. (Škola, rodinné problémy, zdraví, kamarádi)
6. Velmi zřídka.
7. Ano, občas. (Problémy ve škole, ve vztazích, doma)

Setkáváte se s oceněním své práce ze strany rodičů?

1. Spíše ne.
2. Spíše ne.
3. Spíše ne.
4. Spíše ne.
5. Spíše ne.
6. Spíše ne.
7. Ne.

Je podle vašeho mínění současná úroveň a forma komunikace v rodinách samotných dostatečná pro dospívající děti?

1. V některých ano.
2. Ne.
3. Ne!
4. Ne.
5. Ne.
6. Ne.
7. Většinou není.

7.2.1. Závěr rozhovoru s vedoucími mimoškolních aktivit ve srovnání s ostatními respondenty

Stejně jako školní psycholožka byli dotázáni na zhruba stejné otázky i pracovníci mimoškolních aktivit školy (vychovatelé Domova mládeže), kteří z pozice své pracovní náplně tráví s žáky čas mimo vyučování a jsou jim tak potenciálně ještě blíže než učitelé. Dotazováno bylo celkem 7 pracovníků uvedené pozice, přičemž ve většině se jejich odpovědi shodují. Shodně tedy potvrzují, že existuje vztah mezi úspěšností a chováním dítěte ve školním prostředí a zájmem ze strany rodičů, kterého se dítěti dostává.

Podobně jako psycholožka také vidí i vychovatelé, že uvedenou školu studují žáci se skutečným zájmem o studované obory.

Co se týká samotné komunikace vychovatelů s rodiči ubytovaných žáků, ta se omezuje ve většině na organizační stránky ubytování a na eventuální řešení vzniklých problémů. Všichni dotazovaní vychovatelé pak mají zájem na zlepšení dosavadní komunikace jich samotných a rodičů žáků. Většina z nich také již nyní hovoří s rodiči o očekáváních, která od nich jako vychovatelů mají. Viditelný je ale fakt, že rodiče podle sdělení vychovatelů nemají moc o takovou komunikaci zájem a že ani ocenění takové snahy se ze strany rodičů vychovatelům nedostává. Podle většiny dotazovaných učitelů tak komunikace není na úrovni, na jaké by být mohla. V tomto bodě se vychovatelé shodují s ostatními pracovníky školy a shodný je také fakt, že jako viníky vidí především rodiče a jejich nezájem.

Závěr

Předmětem diplomové práce je zhodnocení stavu spolupráce a komunikace v prostředí Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci. Cílem diplomové práce je pak na základě tohoto hodnocení navrhnout možnosti, jak spolupráci rodiny a školy zlepšit.

Diplomová práce je funkčně členěna do dvou částí. Teoretická část je věnována definování a vysvětlení některých důležitých pojmů, mající souvislost s tématem diplomové práce. V rámci teoretické části jsou shrnuty názory citovaných autorů na problematiku komunikace a spolupráce školy a rodiny. Při studiu literatury jsem pozoroval shodný názor většiny autorů ve smyslu, že spolupráce školy a rodiny je možná a efektivní pouze za aktivního přístupu obou stran. Jen taková spolupráce pak je nástrojem kvalitního vzdělávání a výchovy. Základy pro takový přístup tkví podle mnohých autorů (Kraus, B., Poláčková, V., Janiš, K., Grecmanová, H. a kol.) především ve zdravé a fungující rodině. S těmito názory se ztotožňuji a shodně považuji stav rodiny a její vnitřní fungování, schopnost spolupráce a komunikace uvnitř rodiny je podle mého mínění základem úspěšného fungování téhož ve prostředí školním.

Praktická část diplomové práce se věnuje výstupům z provedeného dotazníkového šetření v prostředí Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci. Zhodnocení celkového obrazu výstupů z dotazníkového šetření bylo předmětem interpretace výsledků na závěr praktické části spolu se zodpovězením předem stanovených výzkumných otázek diplomové práce. Odpovědi na tyto výzkumné otázky přináší souhrnně kapitola 5.7. V ní jsem také konfrontoval mínění žáků, rodičů a naší Střední školy polytechnické v Olomouci na stejný problém (např. na způsob výběru naší školy, na komunikaci a spolupráci mezi školou na jedné a žáky a rodiče na druhé straně.). Doplněním diplomové práce za účelem vytvoření celkového obrazu dané problematiky v prostředí sledované školy jsou rozhovory s vybranými pracovníky uvedené školy, kteří ze svých pracovních pozic dávají možnost na zkoumanou problematiku nahlédnout z méně obvyklých úhlů.

Celkově vzato lze na základě zjištěného konstatovat, že je spolupráce školy a rodiny v prostředí sledované Střední polytechnické školy Rooseveltova v Olomouci funkční a přiměřeně efektivní. Obecně je škola na komunikaci s rodinami studentů dobře připravena. Funkční je mechanismus školního psychologa, metodika prevence i výchovného poradce. Učitelé se jeví podle provedeného šetření jako aktivní a ochotní ke spolupráci s rodinami. Výraznější snaha o spolupráci ze strany rodin však není zřejmá. Komunikace je směřována

převážně ke zjištění prospěchu studentů v rámci třídních schůzek, přístupu přes internet či prostřednictvím žákovských knížek.

S ohledem na zjištěné skutečnosti, je proto nutné ze strany školy věnovat pozornost i nadále vytváření dalších příležitostí ke kontaktu s rodiči studentů. Lze uvažovat např. o zavedení konzultačních hodin pro rodiče, které by byly možností, jak směřovat pozornost učitele vždy k jednomu konkrétnímu studentovi a jeho rodině. V rámci takových příležitostí by jak učitelé, tak rodiče měli být schopni vzájemného přenosu informací, které by následně byly přínosem pro samotné studenty. Důležité je nadále zachovat pracoviště školního psychologa, metodika prevence i výchovného poradce, která se jeví jako velmi efektivní při řešení problémových situací či při jejich prevenci.

Za velmi důležité bych považoval i potřebu změny legislativního rámce, v němž střední odborné školy, střední odborná učiliště a odborná učiliště pracují, abychom nebyli ve věci financování závislí především na počtu přijatých žáků, aby byla preferována kvalita a udržitelnost získaných znalostí, s nimiž jdou naši žáci do pracovního procesu. (Vzhledem k tomu, že jsem smýšlením především životní optimista, doufám, že v budoucnu se tak stane.)

SEZNAM ZKRATEK:

Atd.	a tak dále
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
DM	Domov mládeže
Tzv.	takzvaně
OV	odborný výcvik

SEZNAM TABULEK:

Tabulka č. 1: Charakteristika jednotlivých skupin respondentů.

Tabulka č. 2: Návratnost dotazníků od jednotlivých skupin respondentů.

SEZNAM GRAFŮ:

Graf č. 1: Spolupráce školy a rodiny jako možnost ovlivnění prospěchu a chování dítěte ve školním prostředí.

Graf č. 2: Způsob výběru střední školy/oboru studia.

Graf č. 3: Byla využita při výběru školy/oboru studia akce typu Scholaris, případně Den otevřených dveří?

Graf č. 4: Zájem žáků o zvolený obor studia?

Graf č. 5: Úroveň ochoty žáků ke komunikaci s učiteli ve věci problémů.

Graf č. 6: Míra otevřenosti komunikace žáků a jejich rodičů.

Graf č. 7: Je v rámci komunikace žáků a jejich rodičů řešen prospěch, chování?

Graf č. 8: Sledují rodiče žáků jejich prospěch, chování prostřednictvím internetového přístupu nebo se ptají přímo svých dětí?

Graf č. 9: Forma, jakou rodiče nejčastěji informují na studijní výsledky dítěte či jeho chování?

Graf č. 10: O co se nejvíce zajímají rodiče, pokud se informují na své dítě.

Graf č. 11: Proč selhává komunikace mezi školou a rodinou ze strany rodiny?

Graf č. 12: Způsob nejobvyklejšího řešení porušení školního řádu.

Graf č. 13: V případě problémů s žákem se obracíte na rodiče osobně (telefonicky) nebo využíváte některého dalšího uvedeného způsobu předání informace?

SEZNAM LITERATURY:

- BARÁK, V.; *Pedagogika obecná*. Olomouc. Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta. 1989
- BURIÁNEK, J.; *Sociologie*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-754-5
- GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E.; *Obecná pedagogika I*, Olomouc, Hanex 2002. ISBN 80-85783-20-7
- GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E.; *Obecná pedagogika II*, Olomouc, Hanex 2002. ISBN 80-85783-24-X
- CHRÁSKA, M.; *Základy výzkumu v pedagogice*, Olomouc, Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta 1993. ISBN 80-7067-287-0
- JANIŠ, K.; *Rodina a škola*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. 103 s. ISBN 80-7014-170-8
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Sociologický výzkum zaměřený na analýzu struktury postojů, očekávání veřejnosti k oblasti školství, výchovy a vzdělávání. Závěrečná zpráva z výzkumu, Část 2. Postoje rodičů a žáků ke vzdělávání. Praha. 2009
- MUSILOVÁ, M.; *Pedagogická diagnostika*. Psychologická a výchovná poradna. Olomouc. 2012. ISBN 978-80-904822-4-1
- NELEŠOVSKÁ, A.; *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Grada Publishing, a.s. Praha. 2005. ISBN 80-247-0738-1
- Kolektiv autorů katedry pedagogiky PdF OU; *Pedagogika I*. Ostrava. 1993
- KLIMEŠ, L.; *Slovník cizích slov*. Pedagogické nakladatelství. Praha. 2002
- KRAUS, B.; *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha. Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V.; *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno. Paido. 2001. ISBN 80-7315-004-2
- KREJČÍ, V.; *Obecné základy Pedagogiky*. Ostrava. Pedagogická fakulta. 1991
- KŘIVOHLAVÝ, J., MAREŠ, J.; *Komunikace ve škole*. Masarykova univerzita, Brno, 1995
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.; *Pedagogický slovník*. Praha. Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8
- PRŮCHA, J.; *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha. Portál, 2002
- Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79; *Školní vzdělávací program – Automechanik*, Olomouc, 2013
- ŠPAŇHELOVÁ, I.; *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha. Grada Publishing, a.s. 2009. ISBN 978-80-247-2698-4

VAŠUTOVÁ, J.; *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Paido. Brno, 2004

ZAHRANIČNÍ LITERATURA:

Бордовская, Н., Реан. А. : *Педагогика*. Санкт-Петербург, Питер Пресс, 2008. 299 стр.
ISBN 978-5-388-00006-4

PRÁVO:

Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

<http://www.ssprool.cz/>;

Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79

www.msmt.cz/file/10376_1_1/download/;

Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství),
Č. j.: 25461/2009 – 20

[http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pilot-smluv-s-rodici-je-uspesny](http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pilot-smluv-s-rodici-je-uspesny;);

Pilot „Smluv s rodiči“ je úspěšný, Praha, 23. 2. 2012

<http://archiv.zelenypruh.cz/component/content/article/427-srovnavaci-studie>;

Srovnávací studie učňovského (středního odborného) školství v České republice a ve Švýcarsku vypracovaná v rámci projektu Programu švýcarsko-české spolupráce „Mezinárodní partnerství technických škol“

<http://www.vosezlin.cz/dokumenty/prev/rodice.pdf>

Česká školní inspekce, Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5; Vztah rodičů a školy pohledem práva

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy; Strategie vzdělávací politiky České Republiky do roku 2020

<http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Bílá kniha, Národní program rozvoje a vzdělávání v České republice. Praha. Tauris. 2001. ISBN 80-211-0372-8

<http://www.aspsr.sk/dokumenty/spolupraca.pdf>

Doc. PhDr. Eva Gajdošová, CSc., Katedra psychologie Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Bratislava. Spolupráca školy s rodinou. Bratislava. 2012

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/navrh-novych-opatreni-na-podporu-odborneho-vzdelavani>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Nová opatření na podporu odborného vzdělávání, Č.j. MSMT - 30 283/2012-211. Praha. 2013

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/rozvojovy-program-na-podporu-odborneho-vzdelavani-v-roce>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Rozvojový program na podporu odborného vzdělávání v roce 2014, Č. j.: MSMT-1796/2014. Praha. 2014

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-cr>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR. Praha. 2011)

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče žáků Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci

Příloha č. 3: Dotazník pro učitele Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci

9. Řeší s vámi doma rodiče váš školní prospěch, chování a absenci?

- ne
- ano
- jen v případě problémů

10. Sledují vaši rodiče váš školní prospěch, chování a absenci prostřednictvím internetového přístupu nebo se ptají vás?

- sledují na internetu
- sledují, ale ptají se i mě
- nesledují, nemají přístup k internetu, ale ptají se mě
- nesledují, nemají přístup k internetu, neptají se ani mě

11. Domníváte se, že spolupráce školy a rodičů je dostačující?

ano

ne

12. Až budete sám rodič, jak budete spolupracovat se školou Vy?

.....

- jen v případě problémů

9. Sledujete školní prospěch, chování a absenci svého dítěte prostřednictvím internetového přístupu nebo se jej ptáte?

- sleduji na internetu
- sleduji, ale i se ptám dítěte
- nesleduji, nemám přístup k internetu, ale ptám se dítěte
- nesleduji, nemám přístup k internetu, neptám se

10. Jestliže Vám učitel doporučí, abyste učinil doma nepopulární výchovné opatření, budete to respektovat?

Ano spíše ano nevím spíše ne ne

11. Jakou formou se informujete na studijní výsledky dítěte či jeho chování?

- neinformuji se
- telefonicky
- třídní schůzky
- osobně mimo třídní schůzky
- prostřednictvím nahlížení přes internet

12. Ocitl jste se někdy v situaci, že bylo třeba řešit nějaký výchovně-vzdělávací problém Vašeho dítěte?

ano ne

13. Byl jste se poradit s učiteli, jak společně problém vyřešíte?

ano ne

14. V čem vidíte možnost zlepšení současného stavu spolupráce?

.....

Příloha č. 3:

Dotazník

pro učitele Střední školy polytechnické Rooseveltova v Olomouci

(dotazník bude podkladem pro diplomovou práci, zabývající se spoluprací školy a rodiny při výchově a vzdělávání)

(V případě více možností prosím podtrhněte vámi zvolenou možnost)

1. Jakého jste pohlaví? žena muž

2. Jste učitel:

- teoretické přípravy
- odborného výcviku

3. Myslíte si, že komunikace rodičů a školy může ovlivnit prospěch a chování dítěte ve školním prostředí?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

4. Jakou formou se nejvíce informují rodiče na studijní výsledky dítěte či jeho chování? Případně připište procentuální zastoupení k jednotlivým možnostem.

- ve většině se neinformují se
- telefonicky
- třídní schůzky
- osobně mimo třídní schůzky
- prostřednictvím nahlížení přes internet

5. Jak často se informují rodiče jednoho dítěte v rámci roku?

.....

6. O co se nejvíce zajímají rodiče?

- o prospěch dítěte
- o chování dítěte
- o celkový obraz dítěte v rámci školy
- celkově se zajímá odění ve škole, třídě

7. Proč nejčastěji selhává komunikace mezi školou a rodinou?

- nezájem rodičů
- nezájem učitele
- pracovní nasazení a spěch rodičů
- pracovní nasazení a spěch učitele
- nepochopení se
- rozdílná očekávání

8. Máte z pozice učitele zájem na zlepšení komunikace mezi školou a rodiči nebo máte za to, že současný stav je vyhovující?

.....

9. Mluvíte s rodiči o očekáváních, která mají od školy, svého dítěte?

.....

10. Jak probíhá nejobvyklejší způsob řešení porušení školního řádu žákem s jeho rodiči?

- rodiče se dítěte zastávají bez ohledu na jeho provinění vůči řádu
- porušení považují za méně závažnou věc, dítě netrestají a školní formu trestu odmítají
- školou zvolenou formu trestu rodiče schvalují, spolupracují

11. V případě problémů se žákem se obracíte na rodiče sám (osobně), nebo využíváte:

- žákovskou knížku
- internetu
- necháte rodiče stranou
- řešíte to pouze se žákem

12. V případě neúspěchu prvního kontaktu s rodiči:

- pokračuji v úsilí rodiče kontaktovat znovu
- je to signál nezájmu, dál se nepokouším

13. Co by podle Vás spolupráci zlepšilo?

.....